

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

obor: PT-PSS

Příběh Milíčova domu v Praze

(bakalářská práce)

The Story of Milíč House in Prague

Autor: Diana Bološina

Vedoucí práce: ThDr. Kamila Veverková, Th.D

Praha 2010

Poděkování:

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi zapůjčili potřebnou literaturu nebo mě jakkoli podpořili při psaní této bakalářské práce. Zejména děkuji mé vedoucí práce ThDr. Kamila Veverková, Th.D, která mi vybrala téma Příběh Milíčova domu v Praze ke zpracování a s níž jsem měla možnost podrobně prokonzultovat náplň práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

V Praze dne

Diana Bološina

Anotace

Tato bakalářská práce nese název „Příběh Milíčova domu v Praze“. Pojednává o vzniku a historii Milíčova domu v Praze v první polovině 20. Století.

První část uvádí dobové souvislosti, v nichž vystupuje osobnost zakladatele Milíčova domu Přemysla Pittra. Dále popisuje myšlenkové pozadí, které zračí P. Pittrův vnitřní postoj, ve kterém se projevuje jako pacifista, humanista a nezištný člověk. Další část obsahuje celý Pittrův život a osudy Milíčova domu. Poslední fáze popisuje Pittrovo působení v Milíčově domě jakožto vychovatele sociálně slabých žižkovských dětí a dětí německých a židovských uprchlíků trpících během druhé světové války, které prošly Milíčovem domem. V závěru je popsána nynější úloha Milíčova domu jako mateřské školy.

Cílem této práce je zdůraznit význam Milíčova domu a nalézt v něm inspiraci pro dnešní dobu.

Anotation

The title of this thesis is "The Story of Milíč's House in Prague". It commemorates the evolution and history of Milíč's House in Prague throughout the first half of the 20th century. The first part portrays the role of Přemysl Pitter, the founder of Milíč's House, within individual historical contexts. It further describes the mental background that reflects P. Pitter's inner attitude as pacifist, humanist and an unselfish person. The second part shows Pitter's life and the important events in Milíč's House. The last part analyses Pitter's responsibilities in Milíč's House as instructor of socially deprived jewish and german children of second world war refugees, and also the contemporary role of Milíč's House as kindergarten. The goal of this thesis is to emphasise the importance of Milíč's House and to find and inspiration for modern times.

Klíčová slova: Milíčův dům, Jan Milíč z Kroměříže, pacifista, humanista, kazatel, dětské osudy, akce „zámky“.

Keywords: Milíč's House, Jan Milíč from Kroměříž, pacifist, humanist, preacher, the fate of children, action „castles“.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	6
Úvod.....	7
1. Dobové pozadí.....	10
2. Myšlenkové pozadí.....	16
3. Životopis Přemysla Pittra.....	20
3.1 Pittrovo mládí.....	20
3.2 Povalečné období.....	21
3.3 Přerod.....	22
3.4 Obzor nového života.....	23
3.5 Pittrův zájem o české dějiny.....	25
3.7 Pittrova víra v Boha.....	26
3.8 Vznik Milíčova domu.....	29
3.9 Ostatní Pittrové aktivity.....	29
3.10 Dětské osudy.....	31
3.11 Akce „zámky“.....	32
3.12 Pittrův exil.....	33
4. Vlastní historie Milíčova domu.....	42
4.1 Druhý život Milíčova domu.....	56
5. Závěr.....	58
6. Seznam použitých zdrojů.....	59
Summary.....	63

Seznam použitých zkratk

ČSR Československá republika

ČSCH Český svaz chovatelů

SRN Spolková republika Německo

ČNR Česká národní rada

IFOR Mezinárodní hnutí pro smír mezi národy

SSSR Svaz sovětských socialistických republik

UNESCO Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu

YMCA Křesťanské sdružení mladých lidí

SS Ochranný oddíl

SES – T Škola etnicky smíšená – Tolerance

NSDAP Dělnická národně socialistická německá strana

SCI Mezinárodní civilní služba

Srov. Srovnej

Sv. svatý

Úvod

Vznik Milíčova domu v Praze v Sauerově ulici roku 1933 provází velká historie. Dům sloužil chudým žižkovským dětem k mimoškolní činnosti.¹ Od roku 1951 byla v Milíčově domě po dobu asi patnácti let celotýdenní družina pro mládež a internát základní školy. Od roku 1976 sloužil jako mateřská škola², která vycházela z Rámcového programu pro předškolní vzdělání. Umožňuje vzdělávání ve čtyřech třídách, z toho ve dvou speciálních mikrotřídách. Je zjevné, že Milíčův dům pomáhal po celou dobu své existence dětem a mládeži.

Tradice Milíčova domu přetrvává až do současnosti, kdy je v něm umístěná mateřská škola, která od roku 2001 má název Mateřská škola - Milíčův dům.³

Dům nese jméno významného českého reformátora Jana Milíče z Kroměříže⁴, kterého si dovoluji v následujících řádcích krátce představit. Narodil se roku 1320 v Kroměříži na Moravě. Byl to český náboženský reformní myslitel, jeden z předchůdců Husových. Za Karla IV. v letech 1358-60 vykonával funkce korektora a registrátora v královské kanceláři. Roku 1362 kancelář opustil a přijal kněžské svěcení. Věnoval se s velkou horlivostí povinnostem nového úřadu. Roku 1363 se vzdal veškerého majetku a zachovával nejpřísnější evangelní chudobu. Svou přímo vášnivou láskou k chudobě se podobal sv. Františku z Assisi. Nejdříve odešel do Horšova Týna, kde se jako asketa ponořil do duchovního života. V létě 1364 se vrátil do Prahy a začal kázat v českém jazyce jako jeden z prvních českých kazatelů. Nejprve působil u sv. Mikuláše na Malé straně a potom u sv. Jiljí na Starém městě. Ve svém kázání se inspiroval příkladem Konrada Waldhausera, který usiloval o zachování pravé víry. Přitom měl hodně odpůrců, poněvadž na rozdíl od většiny kněží dával přednost českému jazyku před latinou. Po řadu let kazatelské činnosti v Praze se roku 1372 rozhodl založit útulek pro kající ženy, které chtěly zanechat prostituce. Tomuto útulku dal jméno Nový Jeruzalém čili místo pokoje. Ve své činnosti se věnoval péči o chudé studenty, mladé kněze a o kající se ženy. Také založil kazatelskou školu. Proslul svým kázáním v českém jazyce a také jako zakladatel útulku pro chudé lidi. Zemřel roku 1374 v Avignonu, kde se hájil proti žalobám pražských žebravých řádů.

Milíčova kazatelská škola a Nový Jeruzalém měli silný vliv na další následovníky. O obnovení Nového Jeruzalému se v 1. polovině 20. století pokoušel Přemysl Pitter. Tomu se to nakonec

¹ KOHN, Pavel. Čtení o Přemyslu Pittrovi. *Můj život nepatří mně*. Praha: Kalich, 1995. str. 46.

² FALTUSOVÁ, Magdaléna. *Milíčův dům Přemysla Pitttra – příklad česko-německo-židovského soužití*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2008 str. 50.

³ Informace pochází z rozhovoru s Martou Vrabcovou, ředitelkou Milíčova domu v Praze. Dne 20. května 2010

⁴ Solidní pohled na postavu Jana Milíče podává KOŇÁK, Miloslav: *Milíč z Kroměříže*, Praha 1975

podářilo uskutečnit a Nový Jeruzalém, který nese Milíčovo jméno, byl založen v roce 1933 na pražském Žižkově v ulici U Olšanského rybníka⁵. Za první světové války měl dům posloužit jako útulek pro děti z ulice bez rozdílu náboženství, rasy či národnosti. Tradiční myšlenka zakladatele Přemysla Pittra byla zaměřená zejména na výchovu dětí. Vychovatelské a učitelské povolání považoval za nejkrásnější a nejzávažnější životní poslání, neboť formuje a utváří dětskou duši. Byl přesvědčen, že je možno učinit lidi lepšími. Vycházel z toho, že dobro, optimismus a láska mohou překonat všechno zlo.

Milíčův dům také posloužil ve třicátých letech dětem emigrantům, kteří prchali z nacistického Německa⁶.

Přemysl Pitter byl strhující osobnost, a tak postupně dovedl kolem sebe vytvořit a stmelit okruh lidí, oddaných stejným cílům. Není možno vyjmenovat všechny ty, kteří se většinou dobrovolně bez finanční odměny podíleli na výchově i jiné činnosti v Milíčově domě. Byla to především Olga Fierzová⁷, která svou knížkou „Dětské osudy“⁸ přiblížila trnitou cestu židovských dětí v poválečném období, a také vysvětlila nesmírný význam osobnosti Pittra v řešení osudu těchto dětí. Nejbližšími spolupracovníky byli učitel Ferdinand Krch, Anna Pohorská, manželé Rottovi, tělovýchovná instruktorka Ida Tyčová, učitel Josef Horáček, Magda Pilbauerová, Vojtěch a Trna.

Když jsem navštívila Milíčův dům, ovanula mě zvláštní atmosféra, jako kdybych se ocitla v době působení Pittra. Vládl zde jeho světový názor, myšlení a jeho vkus. Uvědomila jsem si velikost Přemysla jako člověka, který byl pacifistou⁹, humanistou a vychovatelem dětí. Dokázal obětovat svůj život pro službu potřebným, zejména sociálně chudým dětem po první světové válce.

Ve své bakalářské práci jsem vycházela z dokumentů o Pittrově činnosti, zejména v Milíčově domě, které jsou uloženy v archivu v Praze¹⁰. Dále jsem použila materiály z Nadace Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, která byla založená v Praze roku 1994. Sídlem nadace je Praha museum J. A. Komenského, kde jsou uloženy vydané Pittrové spisy jako „Sbratření“¹¹, „Nad vřavou nenávisti“¹², „Duchovní revoluce v srdci Evropy“¹³ atd. Dále jsem využila své vlastní zápisky z konference,

⁵ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 145.

⁶ Tamtéž, str. 171.

⁷ KOHN, Pavel. Olga Fierzová život ve stínu. *Hovory*. č. 3. Praha: Oliva, 1995. str. 23.

⁸ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy*. Praha: Milidu, 1992

⁹ PITTER, Přemysl. *Pacifismus a obrana*. Praha: Sbratření, 1931, str. 11.

¹⁰ Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzovy se nachází v Praze, v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského

¹¹ PITTER, Přemysl. Sbratření 1924 – 1941. Uspořádal ŠIMEK, E. *Výzvy a úvahy. Výběr z článků Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009.

¹² PITTER, Přemysl. *Nad vřavou nenávisti*. In. ŠIMSOVÁ, M a ŠTĚPÁN, J. Praha: Kalich, 1996. str. 9 – 97.

¹³ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Praha: Kalich, 1995

která se konala 10. července 2010 v muzeu Jana Amose Komenského v Praze¹⁴.

Snažila jsem se stručně vylíčit vznik a historii Milíčova domu, založeného Pittrem. Jeho činnost byla příkladem soužití německých, židovských a českých dětí, které musely ve 30. a 40. letech dvacátého století emigrovat z tehdejšího nacistického Německa.

Ve své práci jsem se po úvodní kapitole věnovala osobnosti a dílu Přemysla Pittra v dobovém kontextu a myšlenkovém pozadí. Dále jsem líčila dějiny samotného Milíčova domu, v závěru práce jsem zdůraznila význam Milíčova dům pro dnešní dobu.

¹⁴ Pasivně jsem se zúčastnila konference, která nesla název: *Evropský humanista Přemysl Pitter (1895 – 1976)*. Konference byla pořádána: Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové a Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR dne 10. června 2010 v 9:30 v muzeu J. A. Komenského v Praze.

1. Dobové pozadí

Historie Milíčova domu začala v první světové válce, na jejíchž frontách prožil těžké roky jeden z desetitisíců bezejmenných – Přemysl Pitter. Válkou v letech 1914-1918 se poprvé rozšířilo bojiště z evropského prostoru na celý svět¹⁵. Pitter se dostal do první linie války, kde byl účastníkem bojů v Haliči, v Itálii a na Balkáně. První světová válka dosáhla dosud nepoznaných rozměrů, demonstrovala hrůzy moderní techniky, zapojené do strategie ničení¹⁶. Nasazení nových zbraní - tanků, letadel, stejně jako chemických bojových látek a otravného plynu si vyžádalo životy milionů lidí. Válka se dotkla ve zvýšené míře i civilního obyvatelstva. Lidé trpěli nedostatkem potravin, prací žen ve zbrojařském průmyslu, bombardováním měst atd. Válečná situace přinesla závažné politické změny. Pitter viděl strašné válečné scény, které si vyžádaly ohromné oběti. Dvakrát se pokusil dezertovat, byl chycen a stanným soudem odsouzen k smrti. Nakonec však nebyl rozsudek smrti proveden.

Do mírového života se vrátil Pitter vnitřně radikálně proměněn. Změna se týkala především vztahu k Bohu. Změnilo se jeho myšlení, duchovní orientace i stupnice životních hodnot. Z jeho vlastních zápisků z této doby se dovídáme o jeho životním stanovisku k budoucnosti. Uvědomil si jedno: „...můj život nepatří mně...“¹⁷ Nevěděl, jaký způsobem by měl sloužit Bohu. Odpověď našel v pomoci a službě těm nejbezbrannějším a nejzranitelnějším – dětem.

Na scénu dějin malé země v srdci Evropy vstoupil jako duchovní revolucionář. Jeho programem se stala Ježíšovy výzvy z „Kázání na hoře“, týkající se lásky k bližnímu, a to i k nepřátelům a konáním dobra těm, kteří nás nenávidí.

Na podzim roku 1918 se politická mapa střední Evropy dramaticky změnila. Konec první světové války s sebou přinesl i konec mnohonárodnostní rakousko-uherské monarchie. Místo ní vznikly nové státní útvary. Jeden z nich mezi ostatními vynikal, a to nejen svým zvláštním podlouhlým tvarem, ale především svým politickým zřízením. Vznikla Republika československá. V jejím čele stál první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk:

Nově vzniklá ČSR byla demokratickým státem, vycházejícím z principu rovnosti všech občanů. Ve srovnání s postavením menšin v Evropě byla německá menšina v ČSR jedinou, která časem získala zastoupení ve vládě a měla svébytný a úplný školský systém, završený vysokými školami. Němci

¹⁵ EMMERT, František. *1918 Vznik ČSR*. Brno: Computer Press, a. s., 2008 str. 12-13.

¹⁶ PITTER, Přemysl. *Pacifismus a obrana*. Praha: Sbratření, 1931. str. 14.

¹⁷ Podle: KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 26.

mohli v okresech, kde tvořili více než dvacet procent obyvatelstva, komunikovat se státními úřady ve své mateřštině. To se týkalo 90 procent všech obyvatel německé národnosti. Z toho důvodu tzv. „redukce německého školství“ a „jazyková nařízení“ se staly hlavními body etnického konfliktu. Uplatnil se princip, že akce budí reakci. Nakonec Hitler Československo rozbil.

Od počátku československého státu, v něm nežili Němci jako etnická jednotka, ale jako Němci čeští, moravští, slovenští a karpatský. To byl důsledek tehdejší československé politiky v této sféře¹⁸.

Není zřejmě možné objektivně posoudit a rozhodnout, která z mnohostranných aktivit Přemysla byla v prvních letech po vzniku samostatné ČSR převažující. Pěťadvacetiletý mladý muž, naplněný po šťastném návratu z bojišť poválečnou euforií, nabitý energií k činnosti v podmínkách nového státního zřízení a navíc zcela programově odhodlaný sloužit Bohu a lidem, vyplnil svůj život neuvěřitelně mnohými aktivitami. V březnu 1920 založil s několika přáteli volné společenství „Nový Jeruzalém“. Lidí dobré vůle se sdružovali, aby šířili duchovní obrodů a sbratření lidstva. Na jaře a na podzim přednášel Pitter na několika místech v Praze pod širým nebem. Každou neděli korál shromáždění v kostele sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí. Kostel již tehdy patřil církve československé. Dva semestry studoval na Husově evangelické bohoslovecké fakultě jako mimořádný posluchač. Nejvíce ho zaujaly přednášky prof. Ferdinanda Hrejsy o historii české reformace. Vzorem pro celý život se mu stal Husův předchůdce Jan Milíč z Kroměříže, zejména pro zájem o chudé a lidi, vyděděné ze společnosti.

K dalším Pittrovým aktivitám patřily nedělní dětské besídky. S přáteli se staral o několik rodin, žijících v bídých podmínkách materiálních i mravních. Toužil vybudovat domov pro děti opuštěné a mravně ohrožené. Z toho důvodu založil s přáteli „Obecně prospěšné stavební a bytové družstvo Milíčův dům“.¹⁹

Pitter byl v tomto období velmi činný i publikačně. Vydával vlastní knížky a letáky, v roce 1924 se naplnil jeden z jeho snů a začínal vydávat vlastní měsíčník s výmluvným názvem „Sbratření“²⁰.

Většinou z těchto činností postupně prostoupily jeho pacifistické názory a postoje. Tyto vyhraněné postoje si přinesl Pitter již z bojišť první světové války²¹. První takový článek vyšel v roce 1928 ve „Sbratření“²² s názvem „Humanita, pacifismus a voják.“²³ Pitter postavil proti sobě bez dalšího

¹⁸ MASARYK, T. G. *Budoucí Čechy*. Praha: Otto Girgal, 1923. str. 9.

¹⁹ Podle: ŠIMSOVÁ, M a ŠTĚPÁN, J. *Nad vřavou nenávisti*. Praha: Kalich, 1996.

²⁰ PITTER, Přemysl. *Sbratření 1924 – 1941*. Uspořádal ŠIMEK, E. *Výzvy a úvahy. Výběr z článků Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009.

²¹ PITTER, Přemysl. *Pacifismus a obrana*. Praha: Sbratření, 1931. str. 11.

²² PITTER, Přemysl. *Sbratření 1924 – 1941*. Uspořádal ŠIMEK, E. *Výzvy a úvahy. Výběr z článků Přemysla Pittra*.

komentáře několik vět z uvedené Masarykovy studie, z předválečných článků a ze „Světové revoluce.“²⁴ Na tento článek navázal Pitter na jaře 1929 studií „T. G. Masaryk křesťan a státník“²⁵. V ní obsáhleji komentoval změnu Masarykových názorů z předválečné doby a porovnával je s některými stanovisky Tomáše Masaryka.

Začátkem třicátých let v ČSR byl Pitter ještě pod dojmem oslav desetiletí republiky²⁶. Euforie se opět vrátila v březnu při oslavách osmdesátin Tomáše Masaryka. Světová hospodářská krize a některé další negativní jevy jako by však zahajovaly patnáctileté období, v němž se odehrálo mnoho tragických událostí²⁷. Byl mezi nimi mimo jiné zánik Československa na konci druhého desetiletí jeho existence, nejničivější světová válka, již druhá ve 20. století, řada proměn na politické mapě světa a Evropy, jež vyvolal svým hrozivým nástupem hitlerovský nacismus. Ten byl na konci 20. století, ale důsledky jeho dvanáctileté vlády poznamenaly vývoj a vztahy v Evropě až do současnosti.

Když se vrátíme zpět na začátek 30. let 20. století, Pitter byl u založení Ligy pro lidská práva²⁸ v Československu. Jejím předsedou byl zvolen prof. dr. Emanuel Rádl, Pitter byl zvolen do vedení Ligy a pověřen vedením její mírové sekce. Postupné ohrožení lidských práv v Evropě znamenalo pro Pittra mnohostranné pracovní aktivity v této oblasti, jak z počátku v rámci Ligy, tak později i mimo ni.

V první polovině 20. století se však do života Pittra a jeho nejbližších přátel zapsaly i jako roky velice šťastné. Reálně se přiblížilo splnění jejich dávného snu – výstavby Milíčova domu. V červenci 1933 dostal konečně stavební povolení – a téhož roku 24. prosince byl tento dům slavnostně otevřen.

V zahajovacím projevu otevření Milíčova domu uvedl Pitter biblický text - „Já a můj dům sloužit budeme Hospodinu“²⁹. Denně mohlo dům navštěvovat přes 150 dětí. V době, kdy byl útulek pro děti a mládeže otevřen, byl u moci již téměř celý rok v sousedním Německu Adolf Hitler.

V září 1939 napadly německé tanky a bombardéry Polsko.³⁰ Začala nejkrvavější válka v dějinách

Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009.

²³ Podle: MASARYK, T. G. *Cesta demokracie III*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 1994. str. 312

²⁴ PITTER, Přemysl. *Na předělu věků*. Praha: Kruh přátel duchovní obrody, 1959.

²⁵ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Praha: Kalich, str. 81 – 101.

²⁶ MASARYK, T. G. *Cesta demokracie III*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 1994. str. 322

²⁷ MASARYK, T. G. *Budoucí Čechy*. Praha: Otto Girgal, 1923. str. 9

²⁸ PITTER, Přemysl. *Pacifismus a obrana*. Praha: Sbratření, 1931, str. 79

²⁹ BIBLE. *Jozue 24,15*. Ekumenický překlad. Praha: Česká katolická charita, 1985

³⁰ MARŠÁLEK, Pavel. *Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939 – 1945. Protektorát Čechy a Moravy*. Praha: Karolinum, 2002. str. 15.

lidstva, která souvisela se vzestupem moci dělnické národní socialistické německé strany (NSDAP) v čele s Adolfem Hitlerem. Podobně jako první světová válka i tato druhá zachvátila celý svět.

Mnichovský „úspěch“ Hitlerova Německa vůči Československé republice znamenal porážku a hlubokou destrukci celé československé státní ideje, zvláště jejího masarykovského pojetí. Navenek se to projevilo odtržením asi jedné třetiny státního území. Pod silným německým tlakem se začal rozpadat československý stát. V roce 1939 okupovala hitlerovská vojska Československo a v „Protektorátu Čechy a Morava“³¹ byly zavedeny rasistické zákony.

Do ČSR přicházeli první uprchlíci před nacismem. Někteří z nich, resp. jejich děti našli útočiště v Miličově domě. Pitter sám několikrát navštívil Německo i zabrané Rakousko, aby na vlastní oči viděl, jak se šířila nákaza lží, nenávisti a násilí do všech oblastí života národa.

Provoz v Miličově domě pokračoval, nesměly tam však chodit židovské děti. Ten zákaz se nedal obejít bez nebezpečí, že bude ohrožena existence celého domu. Navíc se všichni museli mít na pozoru před okupanty a jejich donašeči. Židům bylo nařízeno nosit na vnějším oděvu žlutou Davidovou hvězdu a jakýkoli styk tzv. „árijců“ s nimi a naopak byl přísně zakázán. Tehdy Pitter a jeho přátelé zahájili svou nebezpečnou podpůrnou akci. Pod pláštěm noci nosili židovským rodinám potraviny a později, když začaly transporty do koncentračních táborů, je vybavovali na cestu. Pitter byl kvůli tomu předvolán do centrály pražského gestapa. Výslech prošel a za několik hodin ho propustili.

V měsíčníku „Sbratření“³² se ještě téměř celý rok objevovaly články, vyjadřující nesouhlas s německým programem antisemitismu. Ten se podobě jako uplatňování norimberských zákonů rychle projevoval i na protektorátním území.

V létě 1941 zastavily protektorátní úřady další vydání „Sbratření“. Rovněž Pittrova nedělní bohoslužebná shromáždění v Miličově domě byla protektorátními úřady sledována a v zimě 1943-44 zakázána.

V poválečném období byla z Miličova domu řízená neopakovatelná záchranná akce „Zámky“³³, ke kterým patřil Štířín a okolí. Během ní v letech 1945-1947 prošlo čtyřmi ozdravovkami, spravovanými Pittrem na osm set dětí a mladých lidí, nejprve židovských, kteří se vraceli z nacistických koncentračních táborů a za krátký čas i německých dětí z československých

³¹ MARŠÁLEK, Pavel. Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939 – 1945. *Protektorát Čechy a Moravy*. Praha: Karolinum, 2002. str. 17.

³² PITTER, Přemysl. *Sbratření* 15, 1939. č. 7 – 8. Praha: Spolek Miličova domu, 1939.

³³ KOHN, Pavel. *Můj život nepatří mně*. Čtení o Přemyslu Pittrovi. Praha: Kalich, 1995. str. 61.

internačních táborů³⁴.

Dne 1. května 1945 v českých zemích vypuklo v poslední fázi války spontánní povstání proti okupantům, o něž spojenci neprojevovali větší zájem. Povstání začalo v Přerově a šířilo se rychle do dalších měst a obcí. Dne 5. května zachvátilo také Prahu. Vypuklo spontánně, ale v jeho průběhu se prosadila jako řídicí orgán ČNR³⁵ v čele prof. Pražákem. Česká národní rada tehdy uzavřela dohodu o odchodu německé armády z Prahy. To bylo v souladu s bezpodmínečnou kapitulací německých ozbrojených sil. Německé armádní jednotky město skutečně opustily a zamířily do amerického zajetí. Zůstala jen část příslušníků SS a gestapa, kteří bojovali dál. Jejich odpor však rychle skončil, když do Prahy dorazily 9. května 1945 tankové jednotky Rudé armády a Praha byla konečně osvobozena.

Na území ČSR uskutečnila Rudá armáda celkem šest útočných operací, ve kterých padlo na sto padesát tisíc sovětských vojáků³⁶. Velikost vítězství nelze však měřit pouze počtem padlých. Stejně jako vítězství nad Německem bylo umožněno kolektivním úsilím všech států protihitlerovské koalice. I osvobození Československa bylo výsledkem tohoto společného boje.

Po osvobození Prahy došlo na několika místech k surovým akcím vůči německým vojákům i civilistům. Tyto jevy se Pittra hluboce dotkly, neboť viděl, že trpěli především nevinní lidé, včetně žen i malých dětí, které nemohly za zločiny nacistického Německa.

Činnost Pittra se v poválečném období soustředovala do dvou oblastí: k záchraně dětí a k zajištění lidských podmínek v internačních táborech.

Od května 1945 realizoval spolu se svými spolupracovníky rozsáhlou záchrannou akci pro židovské děti, vracející se z nacistických koncentračních táborů. Byl pověřen Českou národní radou, takže mohl zabrat čtyři konfiskované zámky, Štířina a okolí, a vytvořit z nich rekonvalescenční střediska pro tyto děti. Současně ostře a veřejně kritizoval po Pražském povstání zacházení Čechů s poraženými Němci a zejména katastrofální poměry v českých internačních táborech, určených pro Němce, jako např. v budově YMCA, Strahovském stadionu, Raisově škole na Vinohradech a na Hagiboru.

Tuto kritiku provázal Pitter pozitivním činem, když i takto postižené německé děti, počtem asi čtyři sta, ubytoval v konfiskovaných zámcích. Tyto německé děti žily společně s dětmi židovskými, které

³⁴KOHN, Pavel. Židovské děti z poválečné akce "zámky" vzpomínají. *Kolik naděje má smrt*. Brno: L. Marek, 2000.

³⁵MARŠÁLEK, Pavel. Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939 – 1945. *Protectorát Čechy a Moravy*. Praha: Karolinum, 2002. str. 137.

³⁶KYNDROVÁ, Dana. *1945 – osvobození – 1968 okupace*. Praha: Kant a Pražský dům fotografie, 2006, str. 259.

přišly z koncentračních táborů. Cílem Pittrových snah bylo, aby se děti vzájemně poznaly a přestaly nenávidět.

Po nástupu komunistické totality byl Pitter zbaven vedení Milíčova domu, byly mu zakázány např. náboženské nedělní proslovy k přátelům a rodičům dětí. On sám byl z domů vystěhován a obviněn z nepřátelské činnosti. Pro hrozbu zatčení uprchl v srpnu 1951 přes východní Německo do západního Berlína³⁷ a odtud do Velké Británie. Po čtvrt století pomáhal nezištně československým exulantům a emigrantům, především v SRN a v Rakousku.

³⁷KOHN, Pavel. Židovské děti z poválečné akce “zámky” vzpomínají. *Kolik naději má smtr.* Brno: L. Marek, 2000. str. 16.

2. Myšlenkové pozadí

Myšlenkové pozadí vzniku a existence Milíčova domu je dáno myšlenkovým, kulturním a duchovním světem osobnosti Přemysla Pittra. Přemysl Pitter byl humanistou evropského rozměru, pedagogem, hlasatelem křesťanství, demokratem a zakladatelem Milíčova domu v Praze. Svou činností pomáhal tam, kde bylo třeba. Do jeho života dramaticky zasáhla řada událostí a myšlenkových proudů 20. století. Obdivuhodná je Pittrova práce pro děti, počínaje zajištěním výstavby a provozu sociálně výchovného zařízení „Milíčova domu“ na pražském Žižkově ve 30. letech 20. století. Nešlo jen o pedagogické zařízení s internátním ubytováním, ale o zařízení, které umožňovalo smysluplné trávení volného času, především žižkovským dětem z chudších rodin. Již samotná skutečnost, že zařízení bylo pojmenováno podle církevního reformátora ze 14. století, Jana Milíče z Kroměříže, důrazně vypovídala o tom, že Milíčův dům měl dbát především o mravní obrodu a sociální citění žižkovských dětí. Milíčův dům se ve třicátých letech otevřel dětem emigrantů, kteří prchali z nacistického Německa. Ostatně pomoc dětem, které musely opustit svoji vlast, v níž velmi často ztratily i své rodiče, byla dalším a nepřehlédnutelným rysem duchovní revoluce v Československu.

Nyní bych ráda zaměřila svou pozornost na kulturně-duchovní promýšlení Přemysla Pittra, které mohu popsat díky jeho bohaté vydavatelské činnosti. V období první republiky vydal řadu knížek, brožur a traktátů, zaměřených na nejrůznější náboženské, obecně společenské a výchovné předměty. Níže zmíním ty nejdůležitější pro téma mé práce.

Chtěla bych připomenout jeho knížku „Duchovní revoluce v srdci Evropy“,³⁸ která mě velmi oslovila. Knihu napsal na sklonku svého života a chtěl v ní informovat především německy mluvící Středoevropany o duchovních kořenech a tradicích, z nichž podle něho vyrůstalo v roce 1968 Pražské jaro. Knížka je završením celoživotního zájmu Pittra o české dějiny. S pojetím dějin souvisí i pojetí národa. Národy mají v této perspektivě své dějinné úkoly či poslání. Pittra zajímá jednání o jednotlivých osobách. Jeho pojetí a povahy národa dějin je optimistické. Má hlubokou víru v dobro člověka. „Pravda vítězí proto, že tkví v podstatě lidské bytosti“³⁹. Veškerá svědectví o jeho životě potvrzují, že tomu navzdory všem hrůzám, s nimiž se setkával a s nimiž musel zápasit, nepřestal věřit v Boha. Blíží se ke Komenskému, jednomu z těchto myslitelů, kteří pro něj měli orientující

³⁸ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Praha: Kalich, 1995.

³⁹ Tamtéž, str. 103 – 110.

význam. Komenský se díval optimisticky na vychovatelnost člověka k dobru.⁴⁰ Na reformaci, jak se Pitter domnívá, tím však přímo nenavazuje, ta byla k člověku skeptičtější. Soudím, že právě tato důvěra v lidské možnosti ovlivnila Pittrův postoj k násilí, na nějž bych se ráda také soustředila.

Je to na prvním jeho zaujetí pro nenásilí a pacifismus⁴¹. Postavy, které si z dějin vybral, od knížete Václava přes Milíče a Chelčického⁴² k Bratru Řehořovi, jsou mu důkazem, že je to cesta správná. Nicméně i ve svém výkladu o Bratrích, kteří chtěli uskutečnit Chelčického ideál společenství lásky a nenásilí. Radikální nenásilí je programem, který může uskutečňovat jen určitá uzavřená skupina, relativně oddělená od ostatní společnosti. I Bratří ustoupili od tohoto předsevzetí ve druhé generaci, když došli k názoru, že pro svědectví ve společnosti se nemohou izolovat – a tedy ani se vzdát spoluodpovědnosti za řád ve společnosti.

Nenasilí je autenticky křesťanský postoj, který je v každé lidské společnosti důležitým prvkem. Je dobré, jsou-li ve společnosti lidé, kteří se k němu cítí povolání. První současná „válka proti terorismu“ potvrzuje tisíciletou zkušenost, že zbraněmi se míru nedosahuje. Zbraněmi lze dosáhnout pouze příměří, násilí se jimi nepřekoná, jen pozdrží. Přesto si trávím tvrdit, že nenásilí není jediným univerzálním křesťanským postojem a že se společnost jako celek bez určené míry donucování spravovat nedá. Tady se vracím ke zmíněnému antropologickému optimismu, který u P. Pittra vnímám. Radikální nenásilí je možné, předpokládáme-li, že člověk je v podstatě dobrý a že je tedy možné skoro všechny lidi vychovat k tomu, aby byli pravdiví, tolerantní, nezištní a laskaví. Takoví lidé jsou nesmírně potřební a naštěstí existují.

Zmínili jsme se o násilí a pacifismu, ale co Pittra vedlo k tomuto přesvědčení, byly především jeho zkušenosti válečné. Přemysl Pitter prošel za první světové války otřesnými zkušenostmi fronty, které ho přivedly k zvrucnění náboženské víry, k péči o potřebné, o lidi v nouzi, ať materiální či duchovní a mravní. Tehdy se obrátil k Bohu. Pittrovi bylo náboženství nejbezpečnějším zdrojem morálky, víry v Boha a v nesmrtelnost duše. To vše mu garantovalo smysl celého lidského života. Pittrovi je Bůh jistotou, v kterou věříme na základě Božího zjevení. Pitter pojímá Ježíšův příkaz lásky k bližnímu intenzivně ve smyslu Jan Milíče z Kroměříže, jehož příkladu následoval. Nekázal a nepomáhal jen tam, kde narazil na potřebné, postižené chudobou, nemocí, rozvratem či jiným neštěstím, ale vyhledával potřebné lidi, aby jim pomohl v konkrétní situaci. Péče o konkrétního

⁴⁰ COMENIUS, Jan Amos. *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica*. 1. vyd. Praha : Academia, 1966. První kompletní latinská edice, předloha pro úplný český překlad. (latinsky)

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1992. (565 + 501 + 595 s.) První úplný český překlad. ISBN 80-205-0224. Slušný rozbor Komenského myšlení podává ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko- výchovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, 1987.

⁴¹ PITTER, Přemysl. *Pacifismus a obrana*. Praha: Sbratření, 1931, str.19

⁴² PITTER, Přemysl. *Chelčický, Tolstoj, Masaryk*. Praha: Helios, 1930. str. 5

člověka je u něho v popředí, i když i té dává sociální rozměr tím, že se snaží zajistit pomoc určitým sociálním vrstvám, jako jsou děti a mladiství z různých poměrů, děti z rodin politicky či rasově pronásledované atd.

Pitter zdůrazňuje evangelijní hodnoty. Znamená to, že v tomto životě se řídíme nároky Božího království. To je důležitým rysem české reformace, jak jí Pitter rozumí. Království Boží přišlo v Ježíši Kristu, je tedy ve světě přítomno a křesťany je mají prosazovat.

Dále bych ráda vyzdvihla Pittrovo přesvědčení, že v současném lidském životě, má-li být hoden názvu lidský, musí jít o nejvyšší mravní a duchovní hodnoty⁴³. Vychází samozřejmě z křesťanské perspektivy a v pohledu na české dějiny nachází tyto hodnoty především u Jana Milíče z Kroměříže, Husa a Jeronýma jako mučedníky pro své náboženské přesvědčení. Vyzdvihuje jejich krajní opravdovost a ryzost charakteru. Z etického hlediska se zdá, že opravdovost a ryzost jsou zárukou dobrého jednání člověka, správného postoje. Předpokládá, že člověk je v základu dobrý.

Velmi mne oslovila Pittrova národnostní tolerance, která vyzařuje z celé jeho činnosti. Nejlépe to demonstruje jeho péče o děti bez rozdílu národnosti i náboženství před II. světovou válkou i po ní. Podobně jako Masaryk, i on odmítá nacionalismus – a to tím ostřeji, čím více sám zažil zločinné vyhocení v nacismu, který nakonec vrhl svět do války. Jeho smysl pro toleranci a spravedlnost se projevil i v jeho posuzování vztahu Čechů a Němců po II. světové válce, po níž byli čeští Němci bez rozdílu provinění jako kolektiv drženi v trestných táborech a často za nelidských okolností byly vystěhováni ze země. Pitter viděl v nelidsky prováděném odsunu zradu humanitní tradice. Řešení viděl v oboustranném přiznání vlastních chyb, v překonání agresivního nacionalismu a v návratu k Ježíšovu přikázání lásky k bližnímu.

Pittra také spojovala úcta k člověku, která se projevovala nejen v porozumění pro těžkosti druhého, ale i v respektu k jeho právu na vlastní mínění. Toleranci Pitter praktikoval ve svém životě v přesvědčení, že síla argumentů a laskavého porozumění zmůže ve sporech více než jakékoliv násilné či autoritativní prostředky. Nejvážněji se tento jeho postoj projevovat tam, kde názorová napětí byla v té době nejzřetelnější. Na jedné straně v toleranci náboženské, v postoji k mimo křesťanským církvím a jejich učení, na druhé straně v toleranci národností, která se snažila překonat napětí mezi Čechy a Němci.⁴⁴ Tolerance pro něho neznámá indiferentismus, ale je projevem jeho vlastního názoru, který však nepotlačuje smýšlení druhých.⁴⁵ O svůj názor se dovede s jinými i „poprat“ podle Husovy výzvy „Braň pravdu!“ Úlohu zde nehraje síla hlasu nebo dokonce pěstí, ale

⁴³PITTER, Přemysl. *Chelčický, Tolstoj, Masaryk*. Praha: Helios, 1930. str. 19.

⁴⁴PASÁK, Tomáš. *Pitter Přemysl život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. str. 142.

⁴⁵PASÁK, Tomáš. *K počtě Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. str. 11.

silou argumentu a ochoty naslouchat trpělivě i odpůrcům.

Pitter vidí v demokracii vhodný rámec pro duchovní a morální život národa. Ale na prvním místě jeho hodnot nestojí. To zůstává vyhrazeno náboženství, které stojí nad jakoukoli formou vlády, tedy i nad demokracií. Náboženství může být posilou pro demokracii, pro mravní obrození národa. Slovo „demokracie“ není jen jakýmsi zaklínadlem. Pro zdravý vývoj společnosti je v první řadě třeba hlubokého duchovního života morálky, vyvěrající z Ježíšova přikázání lásky.⁴⁶

Dalším prvkem, který mě velmi zaujal, byla Pittrova věrnost křesťanskému přesvědčení. Tomu zůstal věrný po celý život,⁴⁷ tedy i v době, kdy ještě drtivá většina národa se topila v emocionálním nacionalismu a nebyla schopna jeho postoj pochopit.

Konečně se dostáváme k poslednímu bodu, na který chci soustředit pozornost. Pitter zdůraznil Komenského zásadu, který odsuzoval násilí. Podobně vyzýval Komenského slova boje proti Habsburkům a jeho hluboké zklamání nespravedlivým Vestfálským mírem, s nímž se nemohl smířit. Jako pacifista kritizuje vojenskou moc. Zdůvodňuje to pragmaticky.⁴⁸

Když se zamyslíme nad neochabujícím sobectvím našich bohatých společností, nad partikulárním sobectvím jednotlivých zemí, které se bojí ztráty některých výhod v integrované Evropě, i nad společným sobectvím bohaté Evropy vůči chudé Africe a Asii, vybaví se nám jiné Pittrovo prorocké slovo: Není míru bez spravedlnosti a není spravedlnosti bez lásky. Potřebujeme více křesťanské životní praxe.

⁴⁶ PASÁK, Tomáš. *K počtě Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. str. 35.

⁴⁷ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 345.

⁴⁸ Srov. ŠIMSOVÁ, M a ŠTĚPÁN, J. *Vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Nad vřavou nenávisti*. Praha: Kalich, 1996.

3. Životopis Přemysla Pittra

3.1 Pittrovo mládí

Přemysl Pitter se narodil 21. června 1895 v křesťanské rodině v Praze na Smíchově⁴⁹. Svou dětskou náboženskou víru opřel o matčinu autoritu. Matka byla nábožensky založená a hluboce zbožná žena. Od počátku kladla velký důraz na křesťanskou výchovu chlapce. Přemysl se jako malý kluk často zlobil, byl neposlušným a nepokojným. Ve svých myšlenkách se snažil najít odpovědi na všechny otázky a poznat svět jasnými očima. Doma si s ním nevěděli rady, matka nad ním plakala a často ho trestala. V jedenácti letech se Přemysl stal naprostým ateistou.

Pittrův otec byl velmi zaměstnaný muž, který si v roce 1909 zřídil ve Spálené ulici č. 43 vlastní knihtiskárnu. Na Přemysla pohlížel jako na dědice své tiskárenské firmy, a tak bylo i synovo vzdělání podřízeno otcově práci – Přemysl se měl stát typografem.

V roce 1906 začal docházet na reálku v Praze, která jako typ školy vznikla v 18. století s ryze praktickým posláním a blížila se zprvu svým rázem spíše škole odborné. Od poloviny 19. století byly zřizovány reálky jako šestitřídní, později sedmitřídní střední školy s převahou matematiky a přírodovědných oborů a s důrazem na živé jazyky. Měly představovat doplněk gymnázií a připravovat ke studiu na technice. Pittrovo studium na reálce bylo ovšem neúspěšné, a tak začal roku 1909 navštěvovat typografickou školu v Praze. Po jejím dokončení v letech 1911 absolvoval Obchodní školu v Praze II.

V únoru 1911 mu zemřela matka Žofie Pittrová. Po její smrti otec poslal do Lipska, kde absolvoval typografické technikum J. Maesera. Zde byl také členem Sokola. V roce 1912 se zúčastnil IV. všesokolského sletu na Letné. Téhož roku absolvoval čtyřnedělní kurz jako sazeč v Berlíně. Po obdržení výučného listu se vrátil do Prahy, kde začal působit jako vedoucí v tiskařském podniku svého otce. Otec mu ani nestačil předat své zkušenosti, neboť byl tou dobou již smrtelně nemocen. O rok později v dubnu zemřel na následky mozkové mrtvice. S odchodem svých rodičů se Pitter nedokázal vyrovnat. Z rozptýlených vzpomínek ho poznamenal především zážitek tragické samoty. Byl si vědom toho, že teď před ním stojí obtížný úkol co nejefektivněji vést otcův podnik. Schylovalo se totiž k pokračování rodinné katastrofy, Přemyslova tiskárna zápasila s velkými hospodářskými obtížemi. Velké finanční ztráty způsobily, že Přemysl musel rezignovat a podnik zrušit.

⁴⁹ Slušný pohled o Pittrovo dětství a mládí podává: FIERZOVÁ, Olga. Přemysl Pitter a jeho dílo. In. ŠIMSOVÁ, Milana a ŠTĚPÁN Jan. *Nad vřavou nenávisli*. Praha: Kalich, 1996. str.117 – 210.

3.2 Poválečné období

Po vypuknutí první světové války roku 1914⁵⁰ Přemysl nastoupil jako dobrovolník vojenské služby v rakousko-uherské armádě. Snil o tom, že u vojska zažije dobrodružství a stane se hrdinou. Ani netušil, jaké nebezpečí a náročný úkol ho čekal. Téhož roku absolvoval výcvik v Praze a před Vánocemi odjel se svou jednotkou k lyžařskému výcviku do Krkonoš. Byl účastníkem bojů v Haliči, v Itálii a na Balkáně. Ukázalo se, že nebyl dost dobře připraven na to, aby dokázal vzdorovat tvrdému konkurenčnímu boji. Také většina jeho vrstevníků nebyla na začátku připravená na zabíjení. V zájmu vlastního přežití museli plnit všechny příkazy nadřízených, Pitter ovšem nebyl schopen přijmout vynucování rozkazů. Ve svých pamětech vzpomíná na těžké chvíle, které prožil ve válce:

„Jen málo jich z původní setminy. Znovu do boje. Vojáci řvou „hura“ ze strachu, i proto, aby nahnali strach těm naproti. To se podařilo, dali se na útěk. Ale ty zbylé, co pálili do poslední chvíle, než byli nuceni se vzdát, „rozezlení kamarádi utloukali pažbami“. A přece to byli Rusové, na jejichž stranu přebíhaly s dobrou nadějí tisíce Čechů a Slováků!

Protiútok nepřítel. S obou stran prudká palba. Mohl jsem střílet do neznáma, ale hrůza se mne zmocnila při představě, že bych měl střílet do někoho, koho vidím, nebo mu vrazit bodlo do břicha.“⁵¹

Během války se Pitter stal pacifistou, nezvolil si žádnou stranu, ke které by se přidal jen proto, aby přežil. Dospěl k názoru, že lidský život je pouze v rukou Božích, nikoliv v rukou lidí. Z toho důvodu odmítl střílet na protivníka. Šťastně unikl i odsouzení k trestu smrti, ale hrůzné zážitky z bojiště ovlivnily jeho postoje a názory na celý život.

V roce 1917, kdy se ocitl v Bileči mezi raněnými a nemocnými, se sám nakazil břišním tyfem. Ve svých vzpomínkách napsal:

Byl to spíš ostrov v temném rozbouřeném moři, na němž jsem se ocitl, nikoliv hora. Kolem tonuli lidé, kterým jsem pomáhal na břeh. Zjevení mizelo za úchvatné hudby či zpěvu. Strašlivé mraky vystřídal oslepující záře a mě naplnilo nevýslovné blaho. Tehdy jsem pochopil, že můj život nepatří už mně, ale Bohu k službě lidem, k záchraně tonoucích“.⁵²

⁵⁰EMMERT, František. *1918 Vznik ČSR*. Brno: Computer Press, a. s., 2008. str. 12.

⁵¹MATOUŠ, Miroslav. *Zvláštní člověk Přemysl Pitter*. Praha: Bonaventura, 2001. str. 19.

⁵² KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 24.

3.3 Přerod

V tento obtížný okamžik došlo u Pittera k velké změně v jeho duchovním životě a on se obrátil na víru. Z ateisty se stal hluboce věřící křesťan a odpůrce války. Novým smyslem života se mu stalo praktické křesťanství. Vliv na Přemyslovo myšlení měly „Povídky pro lid“⁵³ Lva Nikolajeviče Tolstého. Kniha zdaleka nebyla tím nejlepším dílem, které ruský spisovatel napsal, ale Tolstoj byl pro Přemysla víc než spisovatel. Další Tolstého povídka, která Přemysla velmi oslovila, byla „Kde láska, tam Bůh“⁵⁴. Tato myšlenka sehrála v jeho životě hlavní úlohu. V povídce se vypráví příběh ševce Marka Abdějiče, který měl obtížný život ve sklepním bytě, takže pomýšlel na smrt. Nečekaně se jeho život změnil, když se mu zjeví do té doby odmítaný Ježíš v podobě ševce. To mu pomůže změnit názor na život a vlastní existenci.

Pitter si opatřil Nový zákon a byl jím velmi zasažen. Četba Písma svatého zrodila jeho nový postoj ke světu. Důležitá byla také jeho setkání s náboženskými pracovníky, mezi něž patřila Anna Pohlová, která sehrála v Přemyslově životě zásadní roli. Stala se jeho duchovním lékařem, poté co onemocněl v té době nevléčitelnou malárií. Přesvědčila Přemysla, aby přestal jíst maso a podstoupil léčbu bylinnou kúrou. Po několika týdnech záchvaty ustoupily, vrátil se mu sluch a zmizela žloutenka. Zůstal své léčbě věrný ještě celé tři roky, kdy už původní příznaky dávno ustoupily. Ten první rok bez masa byl poslední impuls pro jeho rozhodnutí. Diskuse o vegetariánství se vedly již dříve v okruhu jeho přátel a vztah ke zvířatům měl kladný už od malička, ze svého rozhodnutí se stal vegetariánem na celý život. Vegetariánství mělo v té době v Československu již téměř sedmdesátiletou tradici, jeho propagací se zabývalo několik časopisů i vegetariánské restaurace, které zde fungovaly již od konce 19. století. Kuchařské knihy pro vegetariánské stravování v českých zemích vycházely poměrně často. V roce 1928 vydal spolu s MUDr. Ctiborem Bezděkem, který byl lékařem a propagátorem vegetariánství, knihu „Vegetarism pro a proti“⁵⁵. Pitter do ní přispěl kapitolami „Náš poměr k přírodě z hlediska náboženského a sociálního“⁵⁶ a také statí „Ježíš a vegetarismus“⁵⁷, kde řešil eticko-ekologickou otázku vztahu ke zvířatům. Ochrana přírody a zvířat byla podle něj úkolem eminentně náboženským. Ve stejném roce vydal i knihu „Ve jménu zvířete“⁵⁸, která byla reportáží o jeho cestě do Velké Británie na světový kongres proti

⁵³ TOLSTOJ, Lev Nikolajevič. *Povídky pro lid*. Praha: Otto, 1903.

⁵⁴ TOLSTOJ, Lev Nikolajevič. *Povídky pro lid*. Praha: Otto, 1903 str. 29.

⁵⁵ BEZDĚK, MUDr. Ctibor. *Vegetarism – pro a proti*. Praha: Hnutí pro křesťanský komunismus v Československu, 1928. str. 5.

⁵⁶ PITTEK, Přemysl. *Náš poměr k přírodě s hlediska náboženského a sociálního*. In BEZDĚK, MUDr. Ctibor. *Vegetarism – pro a proti*. Praha: Hnutí pro křesťanský komunismus v Československu, 1928. str. 70 – 90.

⁵⁷ PITTEK, Přemysl. *Ježíš a vegetarismus.*, In: IBING A. J. *Daniel: legendární děj*. Praha: Vaněk a Votava, 1920, str. 51 – 100.

⁵⁸ PITTEK, Přemysl. *Ve jménu zvířete*. Praha: Hnutí pro křesťanský komunismus, 1928.

3.4 Obzor nového života

Pittrovy životní zážitky měly velký vliv na jeho pozdější život i na to, že se po první světové válce vydal na novou životní dráhu. Radikální pacifismus se stal podstatnou součástí Pittrova duchovního vybavení. Jeho pacifismus rostl z důvěry, víry, činnorodé solidarity a z Pittrova hodnotového vztahu k lidem a ke světu⁶⁰. Národní společenství si podle Pittra mělo zvolit k obraně úplné odzbrojení, Pittrův vymyšlený a vysněný ideál byl, aby se lidé na svou obranu beze zbraní připravili stejně důkladně, jako se jiní chystají na obranu zbraněmi. Takový národ si měl v Pittrově představě vydobýt mezinárodně větší vážnost, než společenství zbrojící na obranu. Radikální pacifismus způsoboval Pittrovi velké obtíže. Vzali mu násilně slovo, když chtěl komentářem doprovodit promítání filmu podle Remarquova románu „Na západní frontě klid“⁶¹. Pitter byl předvolán před soud a potrestán za dokument odmítající předvojenskou výchovu mládeže. Stíhán byl také za podporu odpíračů vojenské služby. Byly to sankce, které ho nemohly názorově změnit. Měl v té době v demokratickém státě možnost uplatňovat a hlásat svá stanoviska, postoje a ideje a činil tak naplno. V Československu se konaly manifestace i manifesty, které se představovaly jako hlas veřejného mínění. Pacifisté se svou kritikou dostali prostor v novinách a časopisech, kde vyjádřila svůj nesouhlas s válkou, která měla na mravnost, kulturu a na materiální život lidí neblahé účinky. Platilo to také o účasti Pittrově, který si diskusi ostatně ještě rozšířil a rozevřel zvláštním spisem o pacifismu a obraně. Pitter také vycházel z ideji nenásilného odporování zlému, která měla své kořeny v evangeliu. Četba Tolstého „Povídky o lid“⁶² jej upozornila na Ježíšovo evangelium. Byl vnitřně ujištěn, že pouze u Boha nebylo utrpení, vřava a zmatek. Svě vědomosti, zkušenosti a protiválečnou taktiku Přemysl Pitter vtělil do článků svého časopisu „Sbratření“⁶³, který vycházel od roku 1924 a stal se pokladnicí pacifistických myšlenek nejen Přemysla, ale i ostatních vedoucích pacifistů tehdejší Československé republiky. Tak zaznívaly myšlenky tolstojovců, zejména plamenná výzva k odporu k vojenské službě slovenského lékaře Alberta Škvarvana, ideje Viktora Huga, Petra Chelčického⁶⁴, Jana Husa, Mahátmy Gándhího, Johna Milтона, Tomáše Masaryka⁶⁵, Romaina Rollanda, Alberta Einsteina a jiných. Pittrovo „Sbratření“ se stalo tribunou hnutí Nový

⁵⁹ To jest pokusech na zvířatech a za práva zvířat.

⁶⁰ PITTER, Přemysl. *Pacifismus a obrana*. Praha: Sbratření, 1931, str. 60.

⁶¹ REMARQUE, E. M. *Na západní frontě klid*. Praha: Odeon, 1973.

⁶² TOLSTOJ, Lev Nikolajevič. *Povídky pro lid*. Praha: Otto, 1903.

⁶³ PITTER, Přemysl. *Sbratření 1924 – 1941*. Uspořádal ŠIMEK, E. *Výzvy a úvahy. Výběr z článků Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009.

⁶⁴ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Praha: Kalich, 1995, str. 51.

⁶⁵ PITTER, Přemysl. *Chelčický, Tolstoj, Masaryk*. Praha: Helios, 1930. str. 23.

Jeruzalém založeného v roce 1925. Na stránkách „Sbratření“⁶⁶ byly publikovány názory Pittera na širokou oblast morálních společenských zásad – na trest smrti, vegetariánství, abstinencismus. Dále zprávy ze soudních jednání s odpůrci vojenské služby, zvláště se to týkalo Ostravska, a jiných dalších osudů, zprávy z vegetariánského hnutí včetně receptů pokrmů, zprávy o výměnných akcích českých a německých studentů do rodin v rámci sblížení Čechů s Němci, nebo naopak zpátečnické postoje, které zastával spolu s dr. Škarvanem k očkování dětí proti neštovicím, a to pro tehdejší častější komplikace ve formě následných zánětů mozku s doživotními obrnami. Zvláště cenné byly protokolární zápisky z konferencí pacifistických hnutí, jejichž aktéři se zapsali do dějin morálních idejí Československé republiky.

Přemysl Pitter pochopil, že vojenská služba ničila duši mladého člověka a snažil se zákonodárcům navrhnout zavedení náhradní civilní služby po vzoru stejnojmenné Mezinárodní civilní služby (SCI), spolku založeného Švýcarem Pierrem Ceresolem. Tento spolek a jeho činnost byly další kapitolou v životě Pittra. Spolek pořádal velkorysé akce na odstranění škod způsobených válkami a přírodními katastrofami, na pomoc obyvatelům rozvojových zemí i sociální pomoc občanům vlastní země. Dosáhl mohutného rozvoje před druhou světovou válkou, po smrti zakladatele nastala určitá stagnace. Proto, ačkoliv v první republice byla rozvíjena činnost tohoto spolku také v Československu, pochopilo důležitost cílů SCI i mnoho jiných pacifistických a religiálních organizací, které svojí velikostí a využitím svých bohatších materiálních fondů SCI zastínily.

Pittrův pacifismus především vycházel z vnitřní čisté víry člověka a měl hluboké kořeny v křesťanství. Ve své první publikaci „Sbratření“ napsal:

„Ano, já věřím v obrodu lidské společnosti náboženstvím. Věřím, že nepočne člověk spravedlivě žít svůj život, dokud neprojde oním niterným křtem očisty, dokud nepozná v sobě působení onoho svatého ducha Božího, dokud nezačne vážně přemýšlet o účelu svého bytí. Náboženský cit, který probudí se v člověku pochopením jeho duchové podstaty a jednotnosti s Bohem, podnítl jej k dokonalé přeměně dosavadních materialistických názorů a osvobodí ze stranického doktrinářství.

Pohlédneme tedy do společností lidí, kteří se zvou náboženskými, křesťanskými. Kristus jde před námi tichý, pokorný, s vroucí, zanícenou duší pro „království, jež není z tohoto světa“. Radujeme se, že křesťanství rozšířilo se tak po světě, že zaujímá milióny duší. Není vesničky, v níž by nebylo chrámu pro shromažďování věřících, ve městech řada ústavů, azylů, nemocnic, založených a udržovaných křesťany. Jdeme za Kristem a těšíme se na jeho spokojený úsměv z práce, kterou jeho vyznavači ve světě konají. Co ale vidíme na tváři Kristově? Nestáhla se nyní v přebolestný výraz?

⁶⁶ PITTER, Přemysl. Sbratření 1924–25. č. 1. Praha: Kruh přátel duchovní obrody, 1924.

Nezableskl se to nyní oheň spravedlivého rozhořčení z oka jeho? Kdy ze rtů jeho ozývá se mocně: „Běda vám, vy farizeové a pokrytci!“

*Ó, vidím již, že nelze křesťanství hledat u křesťanů, kteří místo odpouštění a bratrské lásky vylévají na své hlavy kletby, tepou se citáty z Písma svatého, staví nádherné domy pro Boha, ale pro své bližní nemají srdce. Jejich srdce zeje prázdnotou – není v nich Krista.“*⁶⁷

Po válce roku 1919 krátce působil v sociálním odboru ministerstva národní obrany, ale práce ho neuspokojovala. Během osmi měsíců zjistil, že slibovaná proměna vojska v milici se neuskuteční, a tak úřad zas opustil. Jeho myšlenky byly ministerskému úřadu značně vzdáleny.

*„Mne tolik jednou v životě Hospodin ukázal obrazem, co pro mne chystá. To bylo ve chvíli, kdy jsem umírající ležel v mrákotách a kdy mé rozhodnutí znamenalo buď setrvat, nebo odejít. Tento obraz mi stačil na celý život a nepotřebuji více.“*⁶⁸

Poprvé vystoupil na veřejnost s přednáškou pod širým nebem na náměstí Republiky v Praze 28. září 1919. Přednášel na téma „Co je opravdové křesťanství“. Zabýval se zde otázkou katolické církve, viděl v ní instituci, kde se věřícímu člověku vštěpuje přesvědčení, že bez církve vždy bude ubohý a nedokonalý.⁶⁹ Z tohoto důvodu sám z katolické církve vystoupil. Usoudil, že nebude patřit k žádné církvi, ale srdcem se cítil být nejbližší staré Jednoty českých bratří. Později ke konci života se hlásil k idejím Jednoty bratrské a tuto církev si také vyvolil. Kladl velký důraz na praktický život křesťanství a filozofie křesťanství bylo pro něho náplní života.

3.5 Pittrův zájem o české dějiny

V letech 1920-1921 studoval na Husově bohoslovecké fakultě v Praze. Vzhledem k tomu, že neměl maturitu, byl děkanem prof. F. Žilkou přijat jako mimořádný posluchač s tím, že po předložení maturitního vysvědčení mu bude započteno i celé fakultní studium. Maturitu složil o několik let později na Vyšší škole sociálně zdravotní v Praze. Na Husově fakultě potřeboval nastudovat dějiny protestantství, což jinde než zde na fakultě nešlo. Velmi ho zaujal svými přednáškami profesor Ferdinand Hrejsy, který mu dal za úkol vypracovat seminární práci⁷⁰ o předhusitském

⁶⁷ PITTER, Přemysl. Sbratření 1924 – 1941. Uspořádal ŠIMEK, E. *Výzvy a úvahy. Výběr z článků Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009, str. 81.

⁶⁸ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 24.

⁶⁹ Tamtéž, str. 33.

⁷⁰ PASÁK, Tomáš. *Životopis Přemysla Pittra*. Praha: Paseka, 1995.

náboženském reformátorovi Janu Milíči z Kroměříže⁷¹.

Stejně hodnotil Pitter dílo dalších představitelů české reformace, spolupracovníků a pokračovatelů Husových a Milíčových – dílo Jeronýma Pražského, Matěje z Janova, mistra Jakoubka ze Stříbra, Petra Chelčického, bojovníka proti násilí, který jedinou cestu nápravy viděl ve zřeknutí se násilí a hledání cesty bratrského soužití. Jeho filozofie nenásilí ovlivnila vývoj pacifistických názorů Pittra. V hodnocení významných postav českých duchovních dějin zaujímal zvláštní postavení zakladatel Jednoty českých a moravských bratří bratr Řehoř, oddaný žák Petra Chelčického. Otázky vzdělání, láska k rodné zemi, k rodnému jazyku a další zásady Jednoty bratrské si získaly Pittrovy sympatie. Hodnotil také vydavatelskou činnost bratří, zejména překlad bible do českého jazyka a její slavné vydání. V této souvislosti připomínal význam díla Jana Blahoslava a Karla staršího. Ze Žerotína. Považoval hnutí Jednoty bratrské, podobně jako Masaryk, za nejkrásnější květ české reformace. Pittrovi také především šlo o křesťanskou praxi. Jeho praktické křesťanství mělo své potvrzení i v díle dalšího českého myslitele – Jana Amose Komenského⁷², zejména v jeho úsilí o přechod od neúčinného theologizování k pravé křesťanské praxi. Jan Amos Komenský byl podle Pittra pro český národ vzorem odvahy a jednoznačného postoje.

Pitter byl hlubokým ctitelem svatováclavského kultu, který se stal pevnou součástí české duchovní tradice – tradice demokratického smýšlení a humanitních ideálů. Hluboce si vážil díla knížete Václava i díla jeho pokračovatele – biskupa Vojtěcha. U obou ho nadchnuly jejich pokora, zbožnost, laskavost, nesmiřitelnost s válečným střetnutím.

3.6 Pittrova víra v Boha

Život podle víry v Boha, úcta a láska k duchovnímu odkazu českých dějin – to vše Pitter nacházel v životě a díle Tomáše Masaryka. Nesmírně si vážil jeho morálních vlastností. Mnohokrát se odvolával na Masarykovo přesvědčení, že řízení lidských osudů je v Božích rukou, postoj člověka k životu by však neměl být nečetný. Masaryk viděl životní úkol člověka v hledání Božích zákonů a jejich uskutečňování.

Svémi úvahami nad duchovním dědictvím významných osobností v dějinách českého národa Pitter odhalil skutečnost, že bez opravdovosti, bez lidskosti, bez základních etických principů by nemohl existovat spravedlivý sociální řád⁷³. Všichni, na něž odkazoval své čtenáře a posluchače, byli lidé

⁷¹ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Praha: Kalich, str. 19 – 26.

⁷² PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Kapitola: Jan Amos Komenský učitel národa. Praha: Kalich, 1995. Str. 69 – 79.

⁷³ PITTER, Přemysl. *Pacifismus a obrana*. Praha: Sbratření, 1931, str. 49.

věřící, často duchovní, kteří se nesmířili s hrubou vládou církve. Svůj boj vedl v podstatě za svobodu svědomí, za vnitřní poctivost a za sociální spravedlnost. Pitter správně viděl význam jejich hnutí nejen pro období, v nichž žili, ale chápal to dlouhodobě, ve smyslu, že duchovní revoluce stále trvá. Svědčí o tom následující slova:

„Kvas v Československu je pokračováním stoletého zápolení s mocemi, které omezují svědomí a svobodný rozvoj člověka, ať se nazývají církev a císař, nebo strana a stát. Myslicí člověk se dřív nebo později vzepře každému totalitnímu nároku na jeho nejvnitřnější podstatu. Ale vzpoura, která pramení pouze z národního nebo třídního vědomí, není s to, aby přivodila lepší poměry. Úspěšná výstavba se musí opírat o vyšší všelidské hodnoty. Českému národu je osvítili osvícení muži, kteří podle nich žili.“⁷⁴

Na fakultě se seznámil s profesorem Žilkou, kterého si velmi oblíbil proto, že evangelium vykládal šíření metaforicky. Nejvíce poznatků z bohoslovecké fakulty získal právě od něho⁷⁵. Zaujal ho nejen jako překladatel bible, ale jako pedagog. Žilka byl představitel umírněného, zbožného, ale kritického liberálního bohosloví. Kritická teologická věda toho století přesvědčivě ukázala, že z Nového zákona nebylo možné bez problematicky konstruovat obrazy či biografie „Historického Ježíše“. Evangelia nebyly zprávy nezaujatých reportérů, nýbrž svědectví víry. Pitter chápal evangelium především jako Ježíšovu výzvu k následování. Na vysoké škole absolvoval pouze dva semestry, potom z fakulty odešel. Uzářilo v něm přesvědčení, že jeho místo je v pomoci potřebným lidem, lidem v nouzi a v úkolech praktického křesťanství.

V poválečné době Pittra oslavil český filozofický myslitel Emanuel Rádl,⁷⁶ se kterým se seznámil na bohoslovecké fakultě. Pitter se ztotožnil s pojetím jeho filozofie, s jeho rozbořením tehdejšího stavu Československé republiky. Cituji:

„Rádl si nás – tehdy mladé – přitahoval tím, že nás odpuzoval. Nic se mu tak nepříčilo, jako epigonství, slepé vyznavačství a romantický pathos. Ucházeli se o nás tehdy mnozí vůdcové a předáci a lákali nás k sobě a do svých stran všemi způsoby. Jak blahodárně na nás působil profesor Rádl svou bezohlednou analýzou a kritičností! Nikdy nám nepředkládal něco hotového, ale podněcoval nás k samostatným úsudkům, k vlastní volbě. Jeho přednášky ústily obvykle v otevřenou otázku, o kterou jsme se pak v diskusích horlivě přeli ... Nezapomenu nikdy na hluboký dojem, který v nás profesor Rádl zanechával, když k nám hovořil svým drsným hlasem s neurovnanými větami. S

⁷⁴ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Praha: Sbratření, 1931 str. 11-12.

⁷⁵ PASÁK, Tomáš. *Pitter Přemysl život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. str. 17.

⁷⁶ Slušný pohled na postavu E. Rádla podává: LOEWENSTEINOVÁ, Šimona: *Filosof a moralista Emanuel Rádl 1973 – 1942*, Praha: Primus, 1994.

ostychem vyjadřoval myšlenky, jak se mu právě tvořily v hlavě, a bál se do nich vložit cit, aby jim neovlivňoval naši mysl. Úmyslně kladl proti sobě protichůdné myšlenky a končil otazníkem. Na nás pak bylo, abychom jejich pravdivost zkoumali, samostatně mysleli a samostatně se rozhodovali.“⁷⁷

V roce 1928 Rádl vydal knihy „Dějiny vývojových teorií“⁷⁸, „Náboženství a politika“⁷⁹, „Reverze pokrokových ideálů v národní škole“⁸⁰, „Válka Čechů s Němci“⁸¹. Ve své práci kladl především důraz na řešení česko – německých vztahů v Československé republice, ale také na české dějiny a teologii. Pitter se s jeho názorem ztotožňoval, nicméně jeho názory nebyly v té době všeobecně přijímány.

„ Z Husa se nenaučíme nové teologii, ale naučíme se z něho stavět všechno na upřímném osobním přesvědčení ... Hus, Chelčický, Komenský jsou našimi národními hrdiny právě tím, v čem nejsou jen národní, v čem jsou prostě lidští, v čem jsou hrdiny i pro Němce, pro Angličany, pro celý svět. Nestačí pěstovat náboženství jako pokojovou květinu ... Křesťanství se musí lidem ukazovat, do světa vnášet, v lidských rádech uplatňovat. Ne křesťanské formy, ale Kristova ducha.“⁸²

V letech 1920-1928 se Pitter věnoval veřejné kazatelské a přednáškové činnosti v kostele sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze, v Obecním domě a jinde. Nepatřil k žádné církvi, ale všiml si, že ho považovali za svého v Jednotě bratrské, v Československé církvi a jinde. Sám viděl Boha všude, dokonce i mezi některými katolíky. Pitter sám nikdy neměl sklon k teologickým spekulacím. Víra se podle něj měla uskutečňovat v praktickém životě. Z tohoto důvodu se zaměřil na práci v oblasti péče o děti a mládež na Žižkově, kde špatné sociální podmínky mnoha rodin negativně ovlivňovaly docházku dětí do školy a byly příčinou vzrůstající zločinnosti mladistvých.

V roce 1920 založil hnutí pro duchovní a společenskou obrodu Nový Jeruzalém. Chtěl vytvořit neformální společenství, na jehož půdě by se setkávali příslušníci všech církevních denominací, které takové setkávání povolují. Mezi členy organizace patřili Anna Pohlová, Anna Pohorská, Josef Rott, Marie a Anna Rottovy, Anna Ždarská a další, kteří spojili s Pittrem celý svůj další život. Činnost Nového Jeruzaléma se rozvíjela lépe než podle těch nejoptimističtějších představ. Snažil se čelit mravním rozvratům, které přinášela doba. Nápravu lidských věcí nacházel ve výchově, vzdělání, toleranci a humanismu. Počátkem jeho vychovatelské činnosti byly besídky pro žižkovské děti, pořádané v pronajatých prostorách. K úspěšným akcím hnutí se počítaly i Pittrovy nedělní

⁷⁷ PASÁK, Tomáš. *Život Přemysla Pittera*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. str. 14.

⁷⁸ RÁDL, Emanuel. *Dějiny vývojových teorií*. Praha: Nákladem akademické YMCA, 1928.

⁷⁹ RÁDL, Emanuel. *Náboženství a politika*. Praha: Vetešník, 1921.

⁸⁰ RÁDL, Emanuel. *Reverze pokrokových ideálů v národní škole*. Praha: Nákladem akademické YMCA, 1928.

⁸¹ RÁDL, Emanuel. *Válka Čechů s Němci*. Praha: Melantrich, 1993.

⁸² PASÁK, Tomáš. *Život Přemysla Pittera*. Praha: Paseka, 1995. str. 15.

promluvy u Husova pomníku. Přednášel dokonce i hluchým, a jeho slova se tlumočila posunkovou řečí, nebo vězňům na Pankráci. Velký důraz kladl na převýchovu a na sociální otázky, včetně dostatečné výživy, odstranění almužnictví, řešení situace sociálně slabých, práce neschopných občanů, odstranění nezaměstnanosti, likvidace bytové nouze a řešení bytové otázky. Přemysl uvažoval o zřízení domova dětí opuštěných a mravně ohrožených.

3.7 Milíčův dům

Počátkem 30. let založil Pitter z dobrovolných příspěvků a sbírek Milíčův dům v Praze na Žižkově. Dům byl určen jako útulek pro děti a mládež z nejchudších rodin. Pitter s Olgou Fierzovou a dalšími spolupracovníky působili v Milíčově domě jako vychovatelé. Tento dům se potom stal důležitou institucí právě na konci třicátých let, kdy poskytoval útulek zejména dětem Čechů z ohrožených židovských rodin. Podrobnému a konkrétnímu líčení Milíčova domu se věnuji v kapitole 4 na straně 40.

3.8 Ostatní Pittrové aktivity

V roce 1924 vydával časopis Sbratření, kde publikoval stať „Všem, kdož touží po novém životě, lepším národě, spravedlivém řádu“⁸³, ve kterém kladl velký důraz na třináct základních zásad své politiky:

- 1) Opatření a) mravní, b) tělesné.
- 2) Lidskost (soucitnost) a) k lidem, b) k přírodě.
- 3) Svědomitost (poctivost, čistota, pravdivost).
- 4) Bratrství (svornost, vzájemná pomoc, jež nečiní rozdílů a hranic).
- 5) Rovnost v právech a povinnostech.
- 6) Snášelivost a) osobní, b) společenská (vědecká, církevní, politická, národní, plemenná).
- 7) Spravedlnost a) osobní, b) majetková, c) mezinárodní (uznání práv menšin), d) mezi plemenná (úcta k příslušníkům jiné rasy).
- 8) Svoboda a) svědomí a mravního přesvědčení, b) volného bádání studia.
- 9) Ocenění soukromé osvětové a sociální práce.
- 10) Bezpečnost (důvěra) a) uvnitř národa, b) v mezinárodních vztazích.

⁸³ PITTER, Přemysl. *Sbratření 2*, 1925. č. 2. Praha: spolek přátel Milíčova domu, 1925.

11)Bez násilnost.

12)Obětavost.

13)Výchova k ctnostem a) osobním, b) občanským.

Od roku 1924-1938 byl Přemysl zapojen do Akademických YMCA,⁸⁴ což znamená Young Mens Christian Association.⁸⁵ YMCA je nejstarší a nejrozšířenější mládežnická nezisková organizace na světě, která působí v sto dvaceti čtyřech zemích světa. Byla založena v Londýně 6. června 1844. Její počátky v Československé republice sahají do roku 1920 a jsou spojený s prvním prezidentem Masarykem, který činnost YMCA poznal v Americe a podporoval její vznik u nás.⁸⁶ Přemysl udržoval blízké kontakty s Tomášem Masarykem, stal se členem Ligy pro lidská práva⁸⁷ a předsedou mírového výboru. Účastnil se mezinárodní konference Hnutí pro mezinárodní smír v Oberammergau, zde se právě seznámil s Olgou Fierzovou, která se stala jeho nejbližší spolupracovnicí i družkou po celý život. Přestěhovala se za Přemyslem do Prahy a vytvářela mu nejen klidné rodinné zázemí, ale také se spolupodílela na jeho pedagogické práci. Byla původem ze Švýcarska, ale srdce měla české. Dokonale ovládla český jazyk, historii českého národa a působila jako učitelka a vychovatelka v Milíčově domě.

V létě 1925 na konferenci Mezinárodní hnutí pro smír mezi národy – IFOR – Přemysl Pitter, redaktor a vůdce náboženské společnosti v Praze Nový Jeruzalém, a Valentin Bulgakov, osobní tajemník Lva Nikolajeviče Tolstého, přišli s myšlenkou vzkříšení ideje křesťanského komunismu. Na konferenci IFOR v Bavorsku v roce 1926 položili oba jmenovaní základ k organizaci tohoto hnutí. Vydali programový manifest a účastníci konference svěřili Pittrovi vedení hlavního sekretariátu. Hnutí úzce spolupracovalo s Internacionálou odpůrců vojenské služby. V roce 1928 vyšla dvě čísla „Zpravodaje Mezinárodního hnutí pro křesťanský komunismus“⁸⁸, v nichž byly zprávy o příbuzných hnutích v různých zemích. Činnost byla zastavena koncem roku 1928.

V roce 1926 Pitter působil jako člen mezinárodní rady, Internacionály odpůrců válečné služby, a jako takový se účastnil zasedání rady v Londýně a Curychu. Uskutečnil řadu přednášek doma i v zahraničí. Měl v zahraničí řadu přátel, významných osobností světové vědy a kultury, s nimiž se seznámil prostřednictvím své protiválečné a pacifistické činnosti – R. Rollanda, Leonharda Ragaze, A. Einsteina, Friedricha Siegmunda – Schultze, Šimsu a také Miroslava Matouše, který o několik let

⁸⁴ KOHN, Pavel. Židovské děti z poválečné akce “zámky” vzpomínají. *Kolik nadějí má smrt*. Brno: L. Marek, 2000. str. 12.

⁸⁵ Do češtiny se překládá jako Křesťanské sdružení mladých lidí.

⁸⁶ MASARYK, T. G. *Cesta demokracie II*. Praha: Masarykův ústav, 2007. str. 23.

⁸⁷ PITTER, Přemysl. *Pacifismus a obrana*. Praha: Sbratření, 1931, str. 79

⁸⁸ Podle: KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009.

později napsal o Přemyslovi knihu pojmenovanou „Zvláštní člověk Přemysl Pitter“⁸⁹. Cituji úryvek z jeho knihy:

„Kdo byl zvláštní člověk Přemysl Pitter? Byl rozmanitě hodnocen a označován: křesťanský vychovatel či sociální pedagog, kazatel, pacifista nebo humanistický spisovatel. Anebo také jinak: Boží člověk, svatý muž, prorok.

Pittrůva postava se ovšem vymyká jakémukoli označení nebo zařazení, i když nelze žádnému upírat na věrohodnosti. Životem a myšlením se propracoval ve výjimečnou křesťanskou osobnost. Nikoli sám. Na všem, kým byl a co konal, se dá vysledovat něco mimořádného, nezvyklého, udivujícího.

Nebyl členem žádného církevního společenství, ani se neopíral o žádnou politickou organizaci. Měl jenom nepočtený okruh blízkých přátel, kteří se podíleli na poslání a provozu Milíčova domu, jím založeného.

*Byl svobodný, nezávislý myslitel. Směrnicí jeho života byla, možno říci, etika evangelia“.*⁹⁰

3.9 Dětské osudy

V roce 1938 byla k Milíčovu domu otevřena ozdravovna Domov v Mýtě u Rokycan,⁹¹ která původně měla sloužit nemocným a postiženým dětem. Na začátku druhé světové války zde našly zázemí děti uprchlíků z české a německé strany a také židovské děti. Společná výchova židovských a nežidovských dětí pokračovala bez ohledu na pokyny nadřízených úřadu. Neuznal za protektorátu nařízení o izolaci židovských dětí a v obou domovech poskytoval útočiště všem dětem bez rozdílu. Přiznal to při výslechu na gestapu stejně jako pomoc židovským rodinám, ale propustili ho bez trestu a újmy. Téhož roku Pitter vystupoval proti antisemitismu a v časopise Sbratření publikoval články na obranu Židů:

„Očekáváme s napětím výsledky vládních vyjednávání. Přivodí národnostní statut přátelštější soužití a spolupráci mezi národy tohoto státu?

Podle mého soudu nestačí normativní řešení. Zákony mohou být dobré i špatné, ale všechno záleží na dobré vůli a důvěře občanů. Možno žít pod dobrými zákony špatně a pod špatnými zákony dobře. Násilím se nedá dlouho nutit nikdo, kdo má pevnou vůli žít jinak, než jak zákon káže. To ukázal

⁸⁹ MATOUŠ, Miroslav. *Zvláštní člověk Přemysl Pitter*. Praha: Bonaventura, 2001.

⁹⁰ MATOUŠ, Miroslav. *Zvláštní člověk Přemysl Pitter*. Praha: Bonaventura, 2001, str. 7.

⁹¹ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 177.

český národ Rakousku, a byl to důkladný systém násilí. Národ možno buď získat nebo ztratit, podle toho, jak s ním jednáme a co mu z jeho pospolitosti s námi vyplývá. Každý národ má právo na svobodný vývoj. Nucením a nátlakem vzbuzujeme jen odpor a protitlak.

*Nakonec jde zas jen o člověka. Čech? Němec? Žid? Ne, především člověk. V rozdílech národnosti, vyznání, politického přesvědčení ztrácí se nám úplně to, co je nejhlubším pojátkem nás všech: lidství. To je největší příkaz doby: vidět v druhém člověku člověka jako jsem já sám“.*⁹²

V roce 1940 byl zase předvolán k výslechu na gestapo, Pitter však měl obavy, že bude zatčen, ale nestalo se tak, neboť předseda Vančura včas zničil kartotéku. Vydávání časopisu Sbratření bylo úředně zastaveno a Přemyslovi byly zakázány veškeré veřejné projevy. Ani potom nepřestal ilegálně pomáhat židovským dětem. Řada jeho spolupracovníků z Milíčova domu byla deportována do koncentračních táborů, což způsobilo v Milíčově domě narušení pedagogické činnosti. Společně s Olgou Fierzovou i nadále poskytoval pomoc židovským rodinám bez ohledu na osobní ohrožení.⁹³ V lednu 1944 byl z iniciativy Přemysla Pittra ustanoven ilegální výbor křesťanské pomoci židovským dětem.

3.10 Akce „zámky“

Po osvobození Československa zahájil Přemysl Pitter akce „zámky“ na záchranu dětí z německých koncentračních a českých internačních táborů. Pro děti byly zřízeny ozdravovny v zámcích Štířín, Olešovice, Kamenice, Lojovice a v penzionu Ládví ve středních Čechách. Dětem byla poskytnuta lékařská péče, kvalitní strava, ale hlavně láskyplné zacházení. Trnitou cestu židovských a německých dětí v poválečném období přiblížila knížka Olgy Fierzové, která také vysvětlila nesmírný význam osobnosti Přemysla Pittra v řešení osudu těchto dětí. Tato publikace byla vydaná Spolkem přátel mládeže a družstva Milíčův dům v Praze.

„Při veškeré starosti o tolik dětí často vzpomínáme na své dřívější židovské chovance. Těšili jsme se zvláště na Marion a Dolfika, ačkoliv jsme z Březinky neměli od nich delší dobu zprávy. Očekávali jsme též návrat opuštěných Maďarek Edity a Violy, osiřelé Gisely, Milana a jeho sestřičky a mnoha jiných, kteří předtím byli v zotavovně v Mýtě. Mysleli jsme na ubohého Vídeňáčka Lea, šestiletého podivína, který již tehdy projevoval neobyčejné hudební nadání. Těšili jsme se, když Leo dostal ze Švýcarska pozvání k lepšímu zotavení, že tam unikne deportaci, bohužel však nic netušící Švédové

⁹² ŠIMEK, Eduard. Výzvy a úvahy. *Výběr z článků Přemysla Pittra Sbratření 1924-1941*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009 str. 81.

⁹³ KOHN, Pavel. Židovské děti z poválečné akce „zámky“ vzpomínají. *Kolik nadějí má smrt*. Brno: L. Marek, 2000. str. 13.

ho poslali zpět do Prahy, odkud byl brzy deportován do Terezína. Vzpomínali jsme na inteligentního Arnošta, jeho bratra Jirku a na uličníka Jendu Wurzela, kteří vyrostli v Milíčově domě. Mnoho jiných dětí, které strýček Přemysl navštěvoval v jejich rodině a židovském sirotčinci, si ho také zamilovalo v době pronásledování: moudrá Feluška, nadaná Doris, dětinská Hanička, zasněná Danuška se sestrou Aninou, sečtělý Tomáš, prostoduchý Jeníček atd. Naše paměť nestačí registrovat všechny chráněnce, malé i velké, o něž se chvějeme úzkostí.“⁹⁴

Když pak šly židovské děti do transportu, prosil Pitter jejich rodiče, aby mu aspoň poslali svou adresu, a tak jim do Terezína i do Osvětimi mohl dál posílat balíčky.⁹⁵ Za tyto aktivity byl mnohými Čechy kritizován. Děti se měly zotavit, zapomenout na hrůzy války a pokusit se najít vzájemné odpuštění. Výchova německých dětí nebyla snadná, zvláště v případě starších německých dětí ovlivněných nacistickou propagandou v Hitlerjugend. Pittrovi se přesto podařilo k dětem přiblížit, dokázal s nimi rozmlouvat i o válečné minulosti jejich rodin. Výchova se tak proplétala se životní zkušeností z německých koncentračních táborů a českých internačních táborů. Věřil v dobrého člověka tedy i v možnost převýchovy Němce, ovlivněného nacistickou propagandou. Akce „zámky“ byla ukončena roku 1947, měla velký význam jak humanitární, tak pedagogický a politický. Byla v ní obsažena Masarykova myšlenka „Mějte úctu k duši dítěte“. Záchranou akcí prošlo 810 dětí,⁹⁶ z nichž polovina byly děti německé. Pátrání po ztracených dětech nebo jejich rodičích a příbuzných se soustředilo do kanceláře Milíčova domu. Byly to hlavně seznamy pátracích služeb z Německa, které vyřizovali Přemysl Pitter a Olga Fierzová, Ferdinand Krch a Anna Pohorská. Zásady do chodu a způsobu práce Milíčova domu se stupňovaly, Pittrovi zde byly zakázány jakékoliv proslovy a nakonec byl pro něho vydán zákaz vstupu.⁹⁷ Milíčův dům převzal do správy Ústřední národní výbor v Praze. Pitter byl zbaven funkce ředitele Milíčova domu a jeho výchovná činnost byla značně omezená. V té době jeho nejbližší spolupracovnice Olga Fierzová odjela do Švýcarska na pohřeb své sestry. Návrat do republiky jí nebyl československými úřady povolen. Pittrovi scházela její pomoc a vnitřní podpora, přes všechnu jeho snahu se Fierzová nesměla do Československa vrátit, a to ani přes intervence, že po šestnáct let pečovala o dělnické děti.

3.11 Pittrův exil

Zanedlouho po zákazu vstupu do Milíčova domu byl Pitter předvolán státním prokurátorem k výslechu a byl obviněn ze špionáže a z popuzování proti lidově demokratické republice. Obdržel

⁹⁴ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné*. Praha: Milidu, 1992. str. 14.

⁹⁵ KOHN, Pavel. Čtení o Přemyslu Pittrovi. *Můj život nepatří mně*. Praha: Kalich, 1995. str. 58.

⁹⁶ PASÁK, Tomáš. *Pitter Přemysl život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. str. 72-73.

⁹⁷ KOHN, Pavel. Židovské děti z poválečné akce “zámky” vzpomínají. *Kolik nadějí má smrt*. Brno: L. Marek, 2000 s. 16.

informace, že bude transportován do Jáchymovských uranových dolů. Věděl, že cesta na nucené práce by se rovnala cestě na smrt. Po předvolání k prokurátorovi se Pitter v srpnu 1951 rozhodl pro emigraci.⁹⁸ Olga Fierzová mezitím v zahraničí zorganizovala jeho útěk přes NDR do západního Berlína. Emigroval přes Lužické hory do Německé demokratické republiky a dále přes západní Berlín do Spolkové republiky Německa. Při útěku z republiky měl krycí jméno Paul. Hranice nebyla policejně obsazená, a proto měl štěstí při přechodu. Přechod hranic se podařil dne 26. srpna 1951. Náročný útěk a fyzická námaha zanechaly na Pittrovi trvalé následky. Jeho zdravotní stav se na několik dní velmi zhoršil, na nějaký čas ztratil paměť a schopnost počítat.

Pitter v Německu požádal o politický azyl. Trvalo osm měsíců, než byl německými úřady prošetřen a dostal průkaz práva azylu. Neměl to snadné. Za svého pobytu v Norimberku připravoval rozhlasové promluvy pro posluchače rozhlasové stanice BBC v Londýně. Podepsal však žádost o vízum do Velké Británie. Bývalý britský velvyslanec v Praze Nichols pozval Přemysla do Londýna, kde požíval pohostinství dcer Brouna, v jehož domě se konaly porady Rady Internacionály odpůrců války. Jeho projevy vyšly zanedlouho tiskem *Domovu a exilu*, 1956; *Oheň na zemi*, 1957; *Na předělu věků*, 1959. Napsal několik dopisů svým přátelům, kde je informoval o tehdejší nesnadné situaci, mezi ně patřil i Ferdinand Peroutka, ředitel Československého vysílání Radia Svobodná Evropa. V téže době obdržel od bývalých chovanců na štiřínském zámku pozvání do Izraele. Zatím však návštěvě Izraele nemohl vyhovět a pozvání odmítl.

Jak už bylo připomenuto, Pitter se několikrát dotkl ve svých rozhlasových promluvách ve Svobodné Evropě a v BBC-Londýn již v 50. letech odsunu německého obyvatelstva, a to především způsobu, jakým byl odsun prováděn a čím byl doprovázen. Tiskem vyšly jeho úvahy v letech 1956 – 1957 a 1959. Nejednu zmínku i obsáhlejší úvahu k tomuto tématu Pitter napsal ve svých „Hovorech s pisateli“⁹⁹, které vycházely od počátku 60. let až do roku 1990 v místě jeho švýcarského působení v Affolternu am Albis u Curychu. Nejuceleněji se otázkami zabýval ve sborníku „Schuld und Sühne“¹⁰⁰ o soužití Čechů a Němců v českých zemích.

Koncem roku 1952 zahájil svou novou životní etapu, neboť byl ustanoven Světovou radou církví k pastorační a sociální službě v emigrantském táboře Valka u Norimberka,¹⁰¹ kde konal pravidelná nedělní shromáždění a biblické hodiny. Navštěvoval nemocné odsouzené, zprostředkovával výjezdy emigrantů do zemí, v nichž mohli najít nový domov. Situace v táboře byla obtížná pro všechny, nejnaléhavějším úkolem bylo poskytování mravní opory uprchlíkům, kteří trpěli nečinností a

⁹⁸PASÁK, Tomáš. *Pitter Přemysl život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. str. 104.

⁹⁹ PITTER, Přemysl. *Hovory s pisateli*. č. 3. Praha: Kruh přátel duchovní obrody, 1959.

¹⁰⁰ PITTER, Přemysl. *Schuld und Sühne*. München : Büro der Katholischen Exiljugend für Mitteleuropa, 1965

¹⁰¹KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 241.

depresí. V jeho činnosti mu po celou dobu pomáhala Olga Fierzová, která s ním zde strávila celkem deset let. Postupně se situace zlepšovala, počet uprchlíků v táboře pomalu klesal, a tím se zlepšily i životní poměry. Uprchlíci snáze získávali práci, mnohým z nich se dokonce podařilo vycestovat i do zámoří.

V roce 1962 byla ukončena Pittrova mise v táboře Valka, spolu s Olgou Fierzovou odjel do Švýcarska, kde se usadil v městečku Affoltern am Albis poblíž Curychu.¹⁰² Za pobytu ve Švýcarsku založil Husův sbor Čechů a Slováků. Působil jako vedoucí kazatel tohoto duchovního stánku českých a slovenských emigrantů, hojně navštěvovaného i katolíky.

V prosinci roku 1962 vyšlo první číslo nového Pittrova časopisu „Hovory s pisateli“¹⁰³. Exilové poměry ho však přiměly k tomu, aby zaujal mnohem skromnější pozici než v Čechách, jeho časopis otevíral témata nejen z náboženské, ale také z řady dalších oblastí lidského života. Pro začátek připravil pouhý cyklostylovaný cirkulář. Za vydavatelova života, tedy během dalších čtrnácti let, vyšlo celkem osmdesát čísel Hovorů s pisateli, v jejichž vydávání po Pittrově smrti pokračovala O. Fierzová až do roku 1990.¹⁰⁴ V příloze tohoto periodika, vycházejícího obvykle jednou za dva měsíce, zveřejnil Pitter v deseti pokračováních své fascinující vzpomínky Nad vřavou nenávisti. Časopis se v dalších letech stal hlavní Pittrovou aktivitou, ke které se vázaly činnosti ostatní.

V květnu 1964 přednesl Pitter v Mnichově na shromáždění pedagogů přednášku o soužití Čechů a Němců v českých zemích, která trvala zhruba 40 minut. Posluchače nejprve v krátkém historickém exkurzu seznámil se soužitím v dávně minulosti, například za Karla IV., kdy vznikaly krásné kulturní monumenty jako ovoce pokojného soužití, a s jeho vývojem až do minulého století, kdy po překonaném zděšení z rozbití Rakousko-Uherska spolupracovali čeští Němci tak, že v roce 1926 měly německé strany v československé vládě tři ministry. Byl to nadějný pokrok, který byl, žel, rozbit nacionalisty. Tento nacionalismus zakrátko posadil do sedla Henleinovu stranu.

V další části přednášky Pitter vysvětlil, co dohnalo Čechy po druhé světové válce do sovětského tábora. Mnichov¹⁰⁵ a Jalta¹⁰⁶ ukázaly Čechům, že se již nemohou spoléhat na západní velmoci. Proto hledali ochranu u východní velmoci. Ta zneužila této situace, neštítla se lži ani teroru, aby udržela tento tísnivý pocit Čechů. Naopak komunistická propaganda stále rozdmýchávala usínající

¹⁰² MATOUŠ, Miroslav. *Zvláštní člověk Přemysl Pitter*. Praha: Bonaventura, 2001. str. 66.

¹⁰³ PITTER, Přemysl. *Hovory s pisateli*. č. 4. Praha: Kruh přátel duchovní obrody, 1962.

¹⁰⁴ KOHN, Pavel. Čtení o Přemyslu Pittrovi. *Můj život nepatří mně*. Praha: Kalich, 1995. str. 71.

¹⁰⁵ Mnichovská dohoda. Podle této smlouvy se čtyři velmoci dne 29. září 1938 dohodly na tom, že ČSR musí odstoupit svá pohraniční území.

¹⁰⁶ V Jaltě se konala konference velmocí SSSR, USA a Velké Británie mezi 4. – 11. únorem 1945.

rozhořčení nad Západem a živila strach před německým nacionalismem, zvláště strach z odvety vyhnaných Němců. V přednášce Pitter připomněl, že občasné výroky některých sudetoněmeckých politiků o právu na sebeurčení a na vlast nebyly v českých zemích přijímány s důvěrou. Rovněž stále zdůrazňoval právní požadavky, které nemohly napomáhat sblížení. Na to vnášela druhá strana svoje požadavky na odškodnění za utrpení a ztráty za okupace a antagonismus pokračoval do nekonečna. Zločiny byly na obou stranách tak velké, že ani jeden národ neměl právo dělat druhému výčitky. Podle Pittra musely minulost podtrhnou silnou čarou a začít znovu.

V dubnu 1963 se v „Hovorech s pisateli“ Pitter otevřeně a zásadně vyslovil k problému odsunu – vyhnání, kde se snažil vždy stavět sebe pod pravdu Božího slova – Bible a chtěl pod tuto pravdu stavět i svůj národ. Ve článku napsal:

„Věřím, že království Boží sice není z tohoto světa, ale má být uskutečněno. Či se modlíme „přijď království Tvé a buď vůle Tvá jako v nebi tak i na zemi“ opravdu pouze rty a ze zvyku? Úkol Ježíšova učedníka i pravého politika je týž: hledat zákony království Božího a je uplatňovat... Hledím-li takto na otázku sudetoněmeckou, zjišťuji toto: problém nepovstal najednou, vznikal nepravým jednáním na obou stranách a vyvrcholil v bezohledném, krutém šovinismu za války i po ní. Před Bohem i dějinami zhřešili jsme všichni. Jde nyní pouze o jediné: vyznat svou vinu, prosit Boha za odpuštění a usilovat s jeho pomocí o odčinění a nápravu. Zdůrazňuji: svou vinu, ne vinu toho druhého, a to bez ohledu na to, zda ten druhý také svou vinu vyznává. Odpovídáme každý za vlastní hříchy.

Poslední náš hrozný hřích proti Bohu, lidskosti a národním ideálům byl hromadný odsun českých Němců. Myslím, že není mezi námi ani jednoho člověka, který by neodsuzoval nelidský, krutý způsob provádění odsunu, i když jej možno všelijak omlouvat a vysvětlovat. Naproti tomu je velmi mnoho lidí mezi námi, kteří odsun v zásadě schvalují. Co je správné?

Správné, myslím, bylo odsunout ty Němce, kteří se osobně provinili a jimž byla vina řádnými soudy prokázána. Možná, že by jich bylo hezkých pár tisíc, možná i desítek tisíc, avšak nebyl by trestán kolektivně celý několikamilionový národ, včetně dětí, nemocných, starců a stařen... Bylo k tomu třeba psychologické posedlosti mas českého národa, aby byl záměr proveden“¹⁰⁷

Pitter se v tomto článku dotkl závažné otázky: trestu, který na český národ brzy potom přišel. K této otázce se Pitter vyslovil již v padesátých letech, když v roce 1953 pronesl v rádiu BBC úvahu

¹⁰⁷ PITTER, Přemysl. *Hovory s pisateli*. č.3. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. str. 3-4.

nazvanou „Proč nás Hospodin porazil?“¹⁰⁸

V roce 1964 byl pozván s Olgou Fierzovou bývalými „zámeckými dětmi“ do Izraele. Pitter jel do Izraele ze třech hlavních důvodů: setkat se s bývalými chovanci, poznat biblickou zemi a přesvědčit se o tom, že Izrael je mnohem víc než jen státem, byla to zaslíbená země Boží. Oba národy, židovský i český měli podle Pittra důležité duchovní poslání v dějinách lidstva. Židé měli pečovat o Ježíšova ducha a Češi o odkaz husitství a reformace. Od roku 1964, kdy Přemysl navštívil Izrael, stojí na hoře Jad Vašem¹⁰⁹ v Jeruzalémě poblíž památníku obětem holocaustu, v takzvané Aleji spravedlivých strom, kde bylo napsáno jeho jméno. V roce 1966 Pitter obdržel izraelské vyznamenání Jad Vašem za záchranu Židů ve válce. Později zde svůj strom zasadila na počest Nežidů Olga Fierzová, která také za války zachránila život několika Židům a také obdržela vyznamenání.

V roce 1965 vyšla v Mnichově jeho práce „Schuld und Sühne“¹¹⁰, kde veřejně prezentoval své názory na česko-německou otázku včetně odsunu Němců po 2. světové válce. Základním přístupem Pittra bylo přiznání viny, pokání a odpuštění,¹¹¹ které vyžadoval od obou stran. U příležitosti 550. výročí smrti Mistra Jana Husa a 50. výročí zahájení Masarykova odboje v zahraničí pronesl projev u Husova pomníku v Kostnici.¹¹² V téže roce vydal Svaz československého spolku ve Švýcarsku Pittrovou příležitostnou publikaci 550 let od mučednické smrti Husovy a 50 let od zahájení Masarykova odboje za osvobození Čechů a Slováků s podtitulem „A co my dnes?“¹¹³. Nebylo to pouhé Pittrové symbolické gesto pronesené u Husova kamene v Kostnici, ale jeho projev jednoznačně programový. Vypovídá o tom, v čem Přemysl spatřoval smysl českých dějin, jaké historické tradice vyzdvihl. Jeho oběť za poznanou pravdu se stala nejen příkladem, ale i odkazem.

Významných rysem duchovního profilu Pittra byla jeho láska k české reformaci. Vedle Tolstého a studia Bible v ní našel směr své životní pouti – a nepřestal se k ní hlásit po celý svůj život. Jedna ze dvou knih, které vydal v zahraničí, byla věnována především této části českého duchovního dědictví. Podnícen náhlým zájmem o československé úsilí o reformu komunistického systému ve svém okolí vydal v roce 1968 v Curychu knihu „Duchovní revoluce v srdci Evropy“,¹¹⁴ která byla

¹⁰⁸ Srov. PASÁK, Tomáš. Výběr exilových proslavů a projevů. *K počtě Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995.

¹⁰⁹ KOHN, Pavel. Židovské děti z poválečné akce “zámky” vzpomínají. *Kolik naděje má smrt*. Brno: L. Marek, 2000. str. 17.

¹¹⁰ PITTER, Přemysl. *Schuld und Sühne*. München : Büro der Katholischen Exiljugend für Mitteleuropa, 1965

¹¹¹ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 267.

¹¹² PASÁK, Tomáš. *K počtě Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. str. 51.

¹¹³ PITTER, Přemysl. *550 let od mučednické smrti Husovy a 50 let od zahájení Masarykova boje za osvobození Čechů a Slováků: A co my dnes?* Curych: Svaz čs. spolků ve Švýcarsku, 1965.

¹¹⁴ PITTER, Přemysl. *Duchovní revluce v srdci Evropy*. Praha: Kalich, 1995.

napsána v němčině pod názvem „Geistige Revolution im Herzen Europas“¹¹⁵. Ve svém díle usiloval, aby západní veřejnost měla možnost seznámit se s často opomíjenou specifikou českých duchovních dějin. Kniha byla psaná populárně a splnila svůj účel: právem se jí spolu s autobiografií „Pod kolem dějin“ dostalo literární ceny curyšského kantonu. V galerii významných postav českých dějin přiblížil základy české duchovní tradice – tradice demokratického smýšlení a humanistických ideálů. Svůj obdiv a úctu vyslovil Přemysl dílu knížete Václava a biskupa Vojtěcha, jejich zbožnosti, laskavosti a nesmiřitelnosti s válečným střetnutím. Kniha byla psaná v ekumenickém duchu, ale autorovo srdce se rozevřelo v řadě kapitol o představitelích české reformace. Svým centrálním motivem pravdy – které dotáhl až k Masarykovi – k němu hovořil Jan Hus. Ve shodě s Masarykem spatřil smysl našich dějin a poslání českého národa ve výzvě „Ježíš – ne César“.¹¹⁶ Zvláštní pozornost však věnoval méně známým svědkům české touhy po nápravě církve: Chelčickému, který mu byl ovšem – tak jako Tolstému – blízký svou zvěstí o nenásilí jako autentické známce křesťanské existence. Avšak také skutečnou inspirací se pro Pitttera stal život a dílo Jana Miliče z Kroměříže, který byl především pro něj „Otec české reformace“¹¹⁷, pro spojení náboženské vroucnosti s praktickou sociální pomocí druhým.

V roce 1970 nakladatelství Rotafel – Verlag, Zurich und Stuttgart vydalo Pittrovu knihu „Unter dem Rad der Geschichte“¹¹⁸. V lednu se uskutečnilo formální ustavující shromáždění Husova sboru Čechů a Slováků v Curychu. Husovu sboru Pitter věnoval v sedmdesátých letech velkou část své energie. Chtěl poskytnout Čechům a Slovákům možnost náboženského setkání bez všech omezení. Každoročně o první červencové neděli se uskutečnila pouť do Kostnice k Husovu a Jeronýmovu kameni a do Husova muzea. Husův sbor podporoval i širší akce tím, že pomáhal uprchlíkům řešit praktické životní problémy jako např. bydlení a zaměstnání. Pitter měl velkou nostalgii po rodišti, a proto měl pocit radosti z toho, že mu sbor připomínal Miličův dům, a přiznával, že se v něm občas cítil být jako za mlada na Žižkově. Důležitou oblastí jeho činnosti byla též práce v Masarykově fondu při Svazu Československých spolků ve Švýcarsku, kde byl předsedou švýcarské odbočky společnosti pro vědu a umění, pracoval v curyšském spolku českých exulantů, která byla pojmenována „Svatopluk Čech“. Tato instituce vznikla už v roce 1930 za dobu působení prvního Československého prezidenta Masaryka a sloužila k podpoře krajanů, kteří se ocitli v tísní. Fond každoročně rozesílal na čtyři tisíce dopisů s žádostmi o příspěvek.

Počátkem sedmdesátých let dal Pitter podnět ke vzniku Československé doplňovací školy

¹¹⁵ PITTER, Přemysl. *Geistige Revolution im Herzen Europas*. Curych: Rotapfel-Verlag, 1968.

¹¹⁶ Podle: PASÁK, Tomáš. Výběr exilových proslavů a projevů. *K poctě Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. str. 31.

¹¹⁷ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Praha. Kalich, 1995, str. 19.

¹¹⁸ PITTER, Přemysl. *Unter dem Rad der Geschichte*. Curych: Rotapfel, 1970.

v Curychu. Chodilo do ní čtyřicet čtyři dětí ve věku od šesti do čtrnácti let. Mezi Pitterovými spolupracovníky v pedagogické výchově patřily tři české učitelky: Valerie Machulková, Marie Mařasová a Ludmila Brzoňová. Výchovná činnost v curyšské škole byla pečlivě připravená a pedagogové postupovaly podle Pittrovy knihy „Slovo Boží dětem“¹¹⁹. Koncem sedmdesátých let zájem rodičů o tuto školu opadl.

V roce 1973 obdržel Záslužný kříž první třídy Spolkové republiky Německo od prezidenta SRN Gustava Heinemanna. Za záchranu židovských dětí ho vyznamenala izraelská vláda. Bylo to jedno z nejvyšších vyznamenání, kterého se dostalo jen omezenému počtu lidí jiné víry, kteří se zasloužili o židovský národ. Není vůbec náhodné, že iniciativa k tomuto vyznamenání vycházela od historika profesora Seibta.

O rok později vyšlo v exilovém nakladatelství Konfrontation Verlag, Zürich české vydání „Duchovní revoluce v srdci Evropy“¹²⁰. Srovnání textu českého a německého vydání však odhalilo některé rozdíly, které byly dokladem toho, že Pitter překlad ještě upravoval. Při výběru literatury a citací volil ta díla, o nichž předpokládal, že byly českému čtenáři nebo naopak čtenáři z německé jazykové oblasti více známá. Např. v české verzi najdeme více citátů z Masaryka a odkazů na české prameny. V německé verzi zase odkazy na německy psanou literaturu. České vydání bylo navíc doplněno předmluvou, byl upraven úvod a závěrečná kapitola „Pravda vítězí“. Za toto dílo a za memoáry „Unter dem Rad der Geschichte“¹²¹ obdržel cenu curyšské kantonální vlády. O propagaci knihy se významně zasloužil F. Wartenweiler, který v publikaci z roku 1968 Am Hussenstein populární formou přiblížil Švýcarským čtenářům Československé dějiny, kde uvedl četná setkání s emigranty a na závěr popsal své osobní setkání s Pittrem a jeho právě vycházející knihou. Kritické výhrady k publikaci Pittra se objevily v recenzi prof. Dr. Alexandra Heidlera, který byl katolickým teologem a byl znám pro posluchače rádia Svobodná Evropa svým kritickým názorem.

Vydání předkládané poprvé českým čtenářům ve vlasti bylo přetiskem vydání nakladatelství Konfrontace z roku 1974. Byly zachovány vstupní části – Úvod, slovo Petra Lotara, a Úvod Přemysla Pittra. Byl také připojen doslov k druhému českému vydání.

21. června roku 1975 Pitter obdržel čestný doktorát teologie Curyšské univerzity. Myšlenku udělení čestného doktorátu, jež vzešla ze Švýcarských curyšských kruhů, zdůvodnil na žádost Curyšské

¹¹⁹ PITTER, Přemysl. *Slovo Božím dětem*. Brno: Joža Jicha, 1947.

¹²⁰ PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy* (Geistige Revolution im Herzen Europas), Zürich: Konfrontation Verlag, 1974.

¹²¹ PITTER, Přemysl. *Unter dem Rad der Geschichte*. Curych: Rotapfel, 1970.

univerzity prof. Dr. Jan Milíč Lochman¹²² z basilejské univerzity. Řečeno Janem Milíčem Lochmanem, vysoké učení tak potvrdilo, že člověk nemusí být v oboru vzdělán, aby životní praxí dosáhl výsledků.

Poslední promluvu pronesl Pitter v curyšském Husově sboru.¹²³ V úvaze zdůraznil smysl křesťanského života, včetně vědy, kultury a umění, také dal velký důraz na základní ideu českého národa. Sám se hlásil k ideám Jednoty bratrské a tuto církev si také koncem svého života vyvolil. Vyzýval Československé exulanty, aby důstojně prezentovali národ. Věřil v budoucí svobodný život českého národa a v tom byla jeho síla. Svou poslední promluvu v Husově sboru zakončil básní J. V. Sládka.

15. února 1976 po měsíční hospitalizaci Přemysl Pitter zemřel v curyšské nemocnici. Popel byl na jeho přání rozptýlen bez církevních obřadů. Vzpomínkové shromáždění se konalo 21. března 1976 v chrámu sv. Petra v Curychu. Mnoho lidí, kteří ho znali, mu tehdy věnovalo písemnou vzpomínku. Mezi Pittrovy přátele patřili: Dan Reim, jedno ze židovských dětí, německý historik Ferdinand Seibt, Ackermann Gemeinde a další. Olga Fierzová ho přežila o čtrnáct let. Po pohřebním shromáždění připravila Fierzova text, v němž svým přátelům naléhavě připomněla život a dílo Přemysla Pittra. Byla podle Pittrových slov jeho nejbližší spolupracovnicí. To, co Pitter viděl v prorocké vizi, především ona s dalšími spolupracovnicími uskutečňovala. Obdivovala ho jako jiní, ale ne slepě. Věděla o jeho slabinách, o tom, co neuměl a na co nestačil. Snažila se doplnit jeho práci a plnit svůj úkol od Boha. Plnila ho odhodlaně a radostně, plná veselí a humoru, který prostupoval jejím i jeho životem. Nevzali se, nežili spolu jako manželé. V jejich vzájemném vztahu nebylo lži a přetvářky. Měli se rádi, a proto v jejich blízkosti bylo dobře i dalším spolupracovníkům i dětem, o které se starali.

Po smrti Přemysla Pittra se stala strážkyní jeho odkazu. V „Hovorech s pisateli“¹²⁴ uveřejňovala jeho texty. V archivu zachovala doklady jeho mnohostranné činnosti. Doufala, že se archiv stane jednou pramenem inspirace pro ty, kdo budou pokračovat v Pittrově duchu v službě těm nejmenším a nejpotřebnějším. Po listopadu 1989 doufala, že v nejbližší době bude Milíčův dům vrácen svému původnímu účelu a spoléhala na ty, kteří v Milíčově domě vyrostli, že tuto práci v plném rozsahu a tak, jak ji sami znali, obnoví.

Olga Fierzová také převzala v Kirnbachu za Pittra medaili in memoriam od Johannes Mathesius

¹²² STĚPÁN, Jan. Jan Milíč Lochman a české exilový trojlístek ve Švýcarsku. *Hovory* č. 10, Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2004. str. 57.

¹²³ Srov. PASÁK, Tomáš. *K počtě Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. str. 57.

¹²⁴ PITTER, Přemysl. *Hovory s pisateli*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995.

Gesellschaft. Dne 28. října 1991 při příležitosti oslav vzniku samostatnosti Československého státu byl Přemyslu Pittrovi udělen Řád Tomáše Masaryka III. třídy in memoriam.¹²⁵ V lednu 1994 byla v Praze založena Nadace Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Jejimi zřizovateli byly Spolek Milidu v Curychu a Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze. Cílem Nadace bylo pokračovat v humanitním, demokratickém, křesťanském a sociálním odkazu Pittra a Fierzové při výchově mládeže a ostatních občanů v národním, evropském a světovém měřítku. Nadace podporovala vydávání a šíření veškerých děl Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, dále pak závažných prací o nich a jejich době. Nadace dosahovala svého cíle a účelu zejména: vydáváním spisů Pittra a Fierzové, vydáváním dokladů a dokumentů z Archivu Pittra a Fierzové, sborníků ze seminářů, monografií, studií a vykonáváním veškeré ediční činnosti Archivu a jeho dodatků, seznamováním veřejnosti s dílem a jinými aktivitami Pittra a Fierzové, pořádáním výstav a seminářů.¹²⁶

V roce 1995 generální konference UNESCO zařadila 100. výročí narození Přemysla Pittra mezi světová kulturní výročí I. kategorie.¹²⁷

¹²⁵ Informace je ze sborníku nadačního fondu Přemysla Pittra. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2005.

¹²⁶ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 359.

¹²⁷ PASÁK, Tomáš. *K poctě Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. str. 58.

4. Vlastní historie Milíčova domu

Hluboká analýza společnosti, její mravní úpadek a velké sociální problémy vedly Pittra k založení Dětského Jeruzaléma. Jeho vychovatelská činnost počala tedy z problematiky mravního rozkladu společnosti po první světové válce, která působila negativně hlavně na děti. Brzy se ukázalo, že pronajaté místnosti, ve kterých Přemysl Pitter a jeho přátelé děti shromažďovali, byly pro tento účel nevhodné. Pitter navrhl úřadům, aby byl postaven speciální dům pro denní odpolední pobyt po vyučování, ale zdálo se, že nový stát na stavbu neměl finanční prostředky. Pitter se rozhodl pro získání pozemku a postavení vlastního útulku. Potřeboval plných deset let, aby mohl útulek pro opuštěné a mravně ohrožené děti vybudovat. Už v roce 1921 uvažoval o zřízení útulku, práce se daly do pohybu na konci října 1922.

Od roku 1923 začal Pitter vydávat měsíčník „Sbratření“¹²⁸ aby jeho myšlenky mohly zasáhnout široký okruh lidí a aby vytvořil trvalý kontakt zvláště s těmi, kteří byli roztroušeni po celé zemi. Každé číslo přinášelo články určené ke kultivování duchovního života čtenářů a kromě toho podporoval Pitter pomocí svého měsíčníku mnoho jiných akcí, které přispívaly k celkovému morálnímu povznesení národa. „Sbratření“¹²⁹ mělo dobrou češtinu a jasný styl. Pitter měl úspěch, takže se časopis dobře prodával při jeho shromážděních pod širým nebem i v přednáškových sálech a později dosáhl až tři tisíc předplatitelů.

Když Československo zasáhla od roku 1929 ekonomická krize¹³⁰ a řádná péče o dítě se stala naléhavější než kdy jindy, začal Pitter sbírat peníze na vybudování Milíčova domu mezi svými posluchači a čtenáři „Sbratření“¹³¹. Protože to většinou nebyli bohatí lidé, trvalo několik let, než byly peníze shromážděny ke koupi vhodného pozemku, i když dárci dávali ochotně. A další roky trvalo, než byla postupně postavena dvoupatrová budova. V té době to byl moderní, účelný dům s prosvětlenými místnostmi, zahradou a hřištěm.

Celá stavba byla tedy financována z darů přátel Přemysla Pittra. Z velké části byl dům postaven na úvěr, který poskytl stavitel Karl Skorkovský. Dům dostal název po otci české reformace Janu Milíči z Kroměříže,¹³² předchůdci Husovu, který dovedl spojit snahu po mravním obrození s praktickou pomocí sociální. Byl to tedy on, který si podmanil svým láskyplným duchem Přemysla Pittra a tím

¹²⁸ PITTER, Přemysl. *Sbratření 1924 – 1941*. In ŠIMEK, E. *Výzvy a úvahy. Výběr z článků Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ MASARYK, T. G. *Budoucí Čechy*. Praha: Otto, 1923. str. 9.

¹³¹ PITTER, Přemysl. *Sbratření 1924 – 1941*. In ŠIMEK, E. *Výzvy a úvahy. Výběr z článků Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009.

¹³² PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Praha: Kalich, 1995. str. 19.

ho vlastně předurčil svým následovníkem. Milíč byl vášnivý kazatel v eschatologicky vzrušeném horizontu, jak už bylo zmíněno výše. Apokalyptické rysy jeho poselství jeho „novodobému žáku“ tak blízké nebyly, ale kazatelství ano: po velkou část života s nadšením kázal – naposledy po léta v krajanském Husově sboru v Curychu. Avšak nejhluběji zasáhl Přemysla Pittera jiný rys Milíčova díla: jeho rozeznání, že kázání nesmělo zůstat odloučeno od snahy po změně sociálních podmínek posluchačů. Prorocký čin Milíčův, totiž založení Jeruzaléma, komunity, do které byly přijímány nevěstky, které pod vlivem kázání chtěly začít nový život, se mu stal inspirací pro život. Dům, který se ve třicátých letech snažil postavit jako útočiště a nový domov pro sociálně postiženou mládež, nesl zcela logicky svůj název: Milíčův dům. Sám o Milíčově domě napsal:

„Pro budovu hledali jsme ideové označení. A tu zatanula zakladatelům na mysli zářivá postava Jana Milíče z Kroměříže, jednoho z největších mravních reformátorů našeho národa. Žil v době velikého ideového a sociálního kvasu. Těžce nesl mravní úpadek pánů, kněžstva i obecného lidu. Svými ohnivými, láskou a hlubokým citem prodchnutými slovy a příkladem života, roznítil v národě hnutí za mravní očistu a obrození. Založil vzornou obec, které dal jméno Jeruzalém, kde nalezlo množství duší, životem zrazených, nový, radostný život a v níž kolem sebe soustředil žáky, kteří se později stali nositeli jeho obrodných myšlenek.

Nikdo jiný nemohl lépe ztělesnit naši snahu. Proto vstavili jméno Milíčovo na svůj štít, aby nám svítil a ukazoval cestu v našem konání.“¹³³

V červenci roku 1932 Pitter zahájil propagační kampaň pro získání finančních prostředků, když na stránkách Sbratření a ve zvláštních letáčích zrekapituloval veřejnosti těžkou situaci dětí z ulice i stručné dějiny vlastních snah. Svědčí o tom následující slova z časopisu „Sbratření“ ve článku „Jak žije mládež na předměstí?“

„Význačným rysem takových čtvrtí jako je Žižkov je spousta dětí. Od setmění vidíte jich plné ulice, pletou se vám do cesty, skotačí na kládách a kamení, které sem převezli tesaři a dlaždiči, hrají si mezi hromadami odpadků nebo na špinavém, udupaném trávníku, v odlehlých ulicích neprojdete, abyste za indiánského řevu nedostali míčem gól do břicha nebo do zad, a je-li někde nějaké volné místo, staveniště nebo snad dokonce prostranství, vyhrazené dětem, je v pravém slova smyslu natřískáno a zaplněno do posledního místečka větší a menší drobotinou, přehrabující se v znečištěném písku nebo dovádějící mezi sebou.

Život městského dítěte, a zvláště dítěte proletářského, není nikterak záviděníhodný. Rodiče odejdou

¹³³ PITTER, Přemysl. Sbratření 1924 – 1941. In ŠIMEK, E. *Výzvy a úvahy. Výběr z článků Přemysla Pittera*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009. str. 34.

už časně zrána do práce, do továrny, na stavbu nebo do posluhy. Není-li matka zaměstnaná výdělečně, má na starosti domácnost s četnou rodinou. Co s dětmi? Byt je malý, temný, zatuchlý. Jde-li nakoupit, nebo obstarat, mohou děti doma něco provést, při nejmenším obrátí byt na ruby. Mají potřebu se vydovádet, „vyvztekat“, jak se říká po pražsku. Nejdou-li právě do školy, matka je ráda, jestliže vyběhnou ven, na ulici. A je-li doma, je zas ráda, jsou-li děti venku, má od nich aspoň na chvíli pokoj. Proto předměstským dětem je domovem ulice.“¹³⁴

V lednu 1933 stavební úřad stavbu projektu povolil. Koncem roku na Štědrý den byl na pražském Žižkově v ulici u Olšanského rybníka slavnostně otevřen Milíčův dům.¹³⁵ Když před sedmi lety přednášel Pitter v bavorském Oberammergau o své práci mezi žižkovskou mládeží, jeho německé proslovy překládala do angličtiny a francouzštiny Švýcarka, učitelka a překladatelka Olga Fierzová. Sama toužila po práci s dětmi tohoto druhu, a tak ji Pitter pozval do Prahy, aby tuto práci osobně zhlédla. Přijela a zůstala v Praze jako jeho nejbližší spolupracovnice po dobu téměř 25 let.

Přemysl Pitter byl strhující osobnost, a tak postupně dovedl kolem sebe vytvořit a stmelit okruh lidí oddaných stejným cílům. Mezi Pittrovy spolupracovníky patřila především Olga Fierzová, Ctibor Bezděk, Anna Pohorská, Josef Rott, stavební stavitel Skorkovský, tělovýchovná instruktorka Ida Tyčová, učitel Josef Horáček, Magda Pilbauerová, Vojtěch Trnka a mnoho dalších.

Pittrovy se splnil dosud největší životní sen, vybudování Milíčova domu mu umožnilo vychovávat děti „podle obrazu svého“. Na své dílo byl hrdý a rád na něj vzpomínal. O dva roky později napsal ve svém časopise „Zpravodaj“:

„Dnes po čtrnáctiměsíční činnosti můžeme se již na okamžik zastavit a pohlednout nazpět na dílo, které je za námi. Jaké to bohatství zkušeností a dojmů! Zdá se nám, jako by ten Štědrý den 1933, kdy jsme otevřeli náš Milíčův dům, ležel kdesi v dávné minulosti. Vzpomínáme, jaký to byl rej, když děti prvně k nám vpadly, že jsme v prvním okamžiku stáli bezradní nad tím chumlem dětí, které se po sobě válely a za ohlušujícího řevu dováděly. Bude možno láskou a po dobrém ukáznit ty žižkovské divochy, zvyklé na tvrdá slova, ostrý tón a násilné trestání?“

Zajisté, láska a dobrota nevyklučují přísnost a důslednosti. A kupodivu, laskavý hlas a kamarádský poměr vedoucích k dětem působil silněji než hrozby a tresty. Ovšem, byli jednotlivci, kteří nebyli s to, aby si uložili dobrovolnou sebekázeň v zájmu celku i svém vlastním. Ti záhy odcházeli sami,

¹³⁴ PITTER, Přemysl. Sbratření 1924 – 1941. Uspořádal ŠIMEK, E. *Výzvy a úvahy. Výběr z článků Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009. str. 28-29.

¹³⁵ KOHN, Pavel. Židovské děti z poválečné akce “zámky” vzpomínají. *Kolik nadějí má smrt*. Brno: L. Marek, 2000. str. 11.

*dávající přednost nespoutanosti ulice“.*¹³⁶

Do sociálně-výchovného zařízení byly přijímány děti bez ohledu na náboženské vyznání, o přijetí rozhodovaly sociální poměry rodin. Milíčův dům měl pomoci řešit dlouhodobě tíživou situaci dětí z ulice a jejich mimoškolní výchovu jako následek 1. světové války, ze které se často otcové nevrátili, a matky musely živit rodiny a neměly čas se potomkům věnovat. Tento útulek lze právě označit za jeden ze symbolů česko-německo-židovského soužití v 2. polovině 30. a 1. polovině 40. let 20. století.¹³⁷ Přemysl se chtěl zaměřit na práci preventivní, na péči i o zdravé děti, ale rodiči často zanedbávané. Pomocí svých spolupracovníků začal pro žižkovské děti organizovat besídky v zahradním pavilonu Na Výšince u Krasové ulice v Praze na Žižkově. Nedělní besídky se brzy rozšířily o středeční a sobotní odpoledne. Ve všední dny odpolední děti v Milíčově domě pracovaly v kroužcích, např. se bavily loutkovým divadlem, zpěvem, vážným vyprávěním a hrami v zahradě nebo v sále. Často se také pořádaly akce mimo domov, k nim patřily: výlety na koncerty do Obecního domu, za starobylými pražskými památkami, na Petřín, pěší výlety za Prahu a vánoční oslavy, které byli pro velkou účast pořádány ve dvoraně žižkovského Národního domu. O smysluplný pobyt dětí v Milíčově domě byl již takový zájem ze strany rodičů, že pracovníci museli vypracovat listinu čekatelů.

Z jejich iniciativy nejbližší spolupracovníci Přemysla Pittera – Josef a Anna Rottovi, Anička Pohorská, Ferdinand Krch a Olga Fierzová – založili komunitu. Své vlastní malé příjmy, výdělek, dávali do společné pokladny, z níž platili kuchařku, která jim vařila a připravovala dětem v Milíčově domě svačiny. Ze společné pokladny se také platil provoz v Milíčově domě. Později, z podnětu Ferdinanda Krcha, se kruh přispěvatelů rozšířil o všechny, kteří se zavázali každý měsíc přispívat na práci v Milíčově domě aspoň pěti korunami – „dárkem z lásky“. Nejbližší Pitterova spolupracovnice Olga Fierzová¹³⁸ se stala v Milíčově domě strážkyní řádu a pořádku, rozdělení děti do skupin i náplně jejich práce. Každý měl v Milíčově domě své místo, ale též svou povinnost, odpovědnost za to, co mu bylo svěřeno. Společně s Ferdinandem Krchem postupně vypracovala pedagogické přístupy k dětem. Ve Zpravodaji Milíčova domu uveřejnila Olga Fierzová tyto články: na podzim 1936 „Naše zahrada“¹³⁹, na podzim roku 1937 „Věci o rozvrhu práce a vnitřní organizaci v Milíčově domě“¹⁴⁰. Na žádost Ferdinanda Krcha sepsala své zkušenosti a zásady pod

¹³⁶ PITTER, Přemysl. Sbratření 1924 – 1941. Uspořádal ŠIMEK, E. *Výzvy a úvahy. Výběr z článků Přemysla Pittera*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009. str. 39.

¹³⁷ KOHN, Pavel. Čtení o Přemyslu Pittrovi. *Můj život nepatří mně*. Praha: Kalich, 1995. str. 47-48.

¹³⁸ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 151.

¹³⁹ FIERZOVÁ, Olga. *Naše zahrada*. Zpravodaj. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1936.

¹⁴⁰ FIERZOVÁ, Olga. *Věci o rozvrhu práce a vnitřní organizaci v Milíčově domě*. Zpravodaj. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1937.

názvem „Výchova dětí dramatizací“¹⁴¹. Tento rukopis byl rovněž uložen v archivu Přemysla Pittera. Nebyla to jen její práce, byla to práce všech.

Historii Milíčova domu zpracoval Pitter nesčetněkrát. Zprávy o Milíčově domě uveřejňoval ve „Sbratření“¹⁴² a „Zpravodaji Milíčova domu“¹⁴³.

V Milíčově domě se dělo vše beze stop autoritativního řízení. Děti byly vedeny k samostatnosti¹⁴⁴ a povzbuzovány k tomu, aby samy pečovaly o květiny, zeleninu a ovocné stromy, to vše společně s pedagogy. Posláním tohoto domu také bylo, aby děti od 5 let do 14 let smysluplně trávily svůj volný čas. Děti byly rozděleny podle věku do třech družin, dvou chlapeckých a jedné dívčí, které se pravidelně scházely. Chlapci a děvčata mohly do Milíčova domu přicházet denně po škole i o víkendu, kdy se podle svého uvážení účastnily různých aktivit, například výtvarných a ručních prací, zpěvu rytmiky, stolních a pohybových her, hraní divadla, venku pak míčových her, zahradničení na vlastních záhonech, kurzů němčiny nebo vaření. Kromě kluboven, studovny, dílny a čítárny mohly využívat zařízený hudební a tělocvičný sál, kde se vyučovala hra na housle a klavír, rytmika a sborový zpěv. Nadané dívky se zde učily hře na klavír, talentovaní hoši hře na housle. Někteří z nich se v pozdějších letech stali profesionálními hudebníky. V Milíčově domě měly děti možnost napsat si domácí úkol a připravit se na vyučování. V nedělní odpoledne se konaly schůzky dorostu, tedy mládeže – učňů, kteří se připravovali na budoucí povolání. Počet zájemců časem rostl a zájem o docházku do Milíčova domu byl veliký. Ti děti, které nechodily pravidelně, nebo opakovaně porušovaly kázeň, byly z docházky vyškrtnuty. Pedagogové se snažili vychovávat děti k samostatnosti a praktičnosti, k morálním hodnotám a k vědomí vlastní odpovědnosti.¹⁴⁵

Časový rozvrh byl napsán každý den na tabuli, aby místnosti nebyly přeplněny. V zásadě děti mohly navštívit kteroukoliv místnost podle vlastních zájmů, povinné byly pouze schůzky družinek. V kroužcích deseti dětí Přemysl Pitter, Olga Fierzová, Krch a Horáček v četbě a pohovorech objevovali a ukazovali ušlechtilé vzory a cíle, z nichž děti čerpaly látku pro vytváření vlastních ideálů. Pitter také organizoval pro děti a mládež společné nedělní besídky, na které docházely děti ze širokého okolí. Přemysl Pitter dokázal zaujmout dětskou pozornost.

¹⁴¹ Srov. ŠIMSOVÁ, M a ŠTĚPÁN, J. Vzpomínky a svědectví Přemysla Pittera a Olgy Fierzové. *Nad vřavou nenávisti*. Praha: Kalich, 1996.

¹⁴² Srov. ŠIMEK, Eduard. Výběr z článků Přemysla Pittera Sbratření 1924 – 1941. *Výzvy a úvahy*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009.

¹⁴³ Tamtéž, str. 39 – 42. Nejpodrobněji vypsál Pitter začátky jednání a průběh stavby v letáku, který vydal v červenci 1932 a uveřejnil ve Sbratření, ročník VIII, číslo 7 a ve Zpravodaji Milíčova domu v roce 1943 pod názvem „Deset let Milíčova domu“.

¹⁴⁴ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 145.

¹⁴⁵ KOHN, Pavel. Čtení o Přemyslu Pittrovi. *Můj život nepatří mně*. Praha: Kalich, 1995. str. 46.

V roce 1938 byla postavena zotavovna Milíčova domu v Mýtě u Rokycan. Ozdravovna měla původně sloužit nemocným a zdravotně postiženým dětem. První útočiště zde našly děti z odstoupených Sudet po Mnichově, za okupace rovněž židovské děti, a to až do doby, kdy byly s rodiči povolány do transportu. Mohlo v ní být ubytováno 16 dětí a personál. Děti chodily do základní školy a svůj volný čas mohly trávit venku v přírodě. V období letních prázdnin se zde pořádaly táborové osady pro děti, které tábořily na letní osadě různě dlouho, některé až dva měsíce. Táborníci byli vedení ke správným návykům v jídle, k přiměřenému pobytu, k dostatečnému odpočinku a vhodnému oblékání. Rodiče děti přispívali finančně na pobyt v táboře podle svých možností. Na pobyt dětí uprchlíků ze Sudet přispíval fond Londýnského starosty Lord Mayors Fund. Děti zde objevily nový život v láskyplné péči, v klidu a čistotě.

Pitter se vedle organizační a výchovatelské práce v Mýtě u Rokycan aktivně věnoval řadě dalších významných činností. Během okupace Československa se snažil materiálně a morálně pomáhat židovským rodinám. 15. března 1939 překročila vojska nacistického Německa české hranice. Československý prezident Emil Hácha byl pod nátlakem v Berlíně donucen k souhlasu s nacistickou okupací českých zemí, tím omezil práva a svobodu židovských obyvatel. Adolf Hitler vyhlásil v Praze takzvaný Protektorát Čechy a Morava,¹⁴⁶ v něm byly české země odsouzeny do područí Německa¹⁴⁷. Čechům byla ponechána pouze omezená autonomie. Na protektorátním území mohli nacisté použít metody pronásledování a rozdělení židovského obyvatelstva vyzkoušené již dříve v Německu, případně v připojeném Rakousku. Židé měli být odstraněni ze všech vedoucích míst v průmyslových podnicích a dalších organizacích. Bylo schváleno vydání zvláštních nálepek k označení árijských obchodů. Židé byli hromadně deportováni do nacistického koncentračního tábora Terezín. Transport byl pojmem, který nejvýrazněji symbolizoval osud lidí, kteří se dostali do obudného soukolí konečného řešení židovské otázky. Obdržení předvolání do transportů vypravovaných do Terezína znamenalo definitivní přerušování všech spojení s dosavadním životem a počátek zlověstné cesty do neznáma.

Pitter těmto dětem dával jedinou možnost navštěvovat dětské společnosti, protože židovské děti nesměly docházet do škol. Hry, společné programy, zpěv a veselá atmosféra jim daly na několik hodin zapomenout na strach z předvolání do transportu. Dále žádal rodiče, aby mu sdělili svou adresu, aby jim tak mohl posílat potravinové balíčky do koncentračních táborů. V Milíčově domě vládla, navzdory všem těžkostem, radost a pohoda. Usměvavost, laskavá péče vychovatelů a učitelů. Děti byly rozděleny do menších skupin, takzvaných družinek, ve kterých bylo deset až dvanáct dětí. Tento počet odpovídal potřebě družnosti v užším kroužku. Každá družinka měla

¹⁴⁶ MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Moravy*. Praha: Karolinum, 2002, str. 15.

¹⁴⁷ PASÁK, Tomáš. *Pitter Přemysl život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997, str. 43.

vlastní název. Dívky byly Srnky, Vlaštovky, Včelky, Veverky, Berušky, chlapani byli Bobři, Rackové, Lvíčata, Vlčkové. Nejmenší děti, prvňáci a druháčci, byly Broučkové a Kůzlata a tvořily samostatnou nejpočetnější skupinu. Ta měla k dispozici také největší místnost, tak zvanou hernu, a vlastní tetinku. Tetinka byla Olga Fierzová, a Pittrovi se říkalo strýček, aby tak mohli s dětmi navázat vzájemné srdečné kontakty, které byly významné pro vnímavou dětskou duši. Mezitím Pitter svými spolupracovníky promýšlel zajištění bezprostřední pomoci těmto dětem v poválečném období.

9. května 1945 ohlásil český rozhlas, že koncentrační tábor v Terezíně, přeplněný vězni a sužovaný tyfovou epidemií, která se tam v posledních týdnech války rozmohla, volá o pomoc. Pitter se hned ujal akce, věděl, že děti je nutno z tyfového tábora dostat co nejrychleji do karanténního baráku v Praze nebo její blízkosti¹⁴⁸. Milíčův dům se pro takové účel nehodil a Mýto u Rokycan bylo příliš malé. Od května téhož roku získal Pitter od České národní rady povolení využívat čtyři zámky, jež byly konfiskovány německým majitelům: Štířín, Olešovice, Kamenice a Lojovice. Následující úryvek je ze vzpomínek Olgy Fierzové, která byla společně s Pittrem zapojena do akce.

„ Další a další příjíždějí z ghetta do zámků. Dne 19. června jsme konečně dovezli poslední, které židovská terezínská Péče o mládež potřebovala umístit. Je jich teď v našich zámcích přes sto padesát ve věku od dvou do šestnácti let. Ze všech parků se ozývá radostné štěbetání. U každého vchodu vlaje bílý prapor s červeným křížem na znamení, že se tu pečuje o oběti války. I naši pracovníci mají tento odznak na rukávě. Nápisy Karanténa na vratech a plotech drží nevídané návštěvníky v uctivé vzdálenosti.

*Děti tu brzy zdomácněly. Velice jim chutnalo. Také volného pohybu se nemohly nasytit. Pro vesničany, zvyklé na panský klid, bylo toho povyku až moc. Zvláště je rozlad'ovalo, že některé děti hovořily německy. Lidé, nakažení antisemitismem, se nám snažili překážet v práci. Ale radost a vděčnost našich svěřenců nám byla velikou útěchou a posilou“.*¹⁴⁹

V zámcích pečovali vychovatelé o židovské děti, které se zotavovaly z fyzických i psychických následků dlouhodobého strádání. Nemocným dětem byla poskytnutá lékařská péče, kvalitní strava a láskyplné zacházení. Zdravotní a sociální péče se po zotavení prolínala s výchovou. Již 22. května sem Pitter přivezl čtyřicet židovských dětí ve věku 2-16 let. Většina židovské mládeže se po zotavení rozhodla pro odjezd do Izraele. Přemysl udržoval přátelské styky se svými zámeckými chovanci po celý život. Vzpomínky jednoho dítěte z Milíčova domu jménem Hans z Berlína, které

¹⁴⁸ KOHN, Pavel. *Můj život nepatří mně*. Čtení o Přemyslu Pittrovi. Praha: Kalich, 1995. str. 61.

¹⁴⁹ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné*. Praha: Milidu, 1992. str. 10.

zažilo hrůzy války, připomínají toto období:

„Již sedm měsíců trávíme v bývalém koncentračním táboře v Terezíně, nejprve v barácích, později v hromadných ubytovnách s pryčnami nad sebou. Nyní se šušká o tom, že děti bez rodičů budou odvezeny. Nikdo neví kým a kam. A skutečně se vyvolávají jména. Malá skupina dospělých stojí uprostřed tábora, děti se shromažďují kolem ní. Já na listině zapsán nejsem, je mi však deset roků, přicházím tudíž pro tuto akci v úvahu. Dotaz, jsou-li tu ještě další děti, které nebyly vyvolány. Úzkostlivě se v duchu ptám, mám-li se přihlásit, ale už je to venku.

Přivětiví lidé nás vedou ven. Jsme namačkáni do nákladního auta. Zadní sklápěcí stěna je otevřena, jak se velká brána pevnosti Terezín zavírá a sedm měsíců nejistoty a hrůzy leží za mnou. Co nás však čeká?

V Praze musíme ve vši tichosti nějakou dobu čekat v jednom průjezdu, pak jsme předáni jiným zřízencům a putujeme dál. Scéna se mění; otevřená krajina, les, Štířín. Teplo, přívětivost, jídlo, skutečné lůžko. Milí lidé nás tu očekávají. Zakrátko slavíme vánoce se stromkem a svíčkami.

Nebyli jsme uneseni, ale zachráněni. Zachráněni před Čechy – Čechem a jeho přáteli; tak jako před tím židovské děti, které byly ještě ve Štíříně, když jsme přišli my, zachráněny byly před Němci“.¹⁵⁰

27. ledna 1945 osvobodila sovětská armáda největší nacistický koncentrační a vyhlazovací tábor Osvětim. Do vzdálenosti téměř 200 kilometrů od hornoslezského městečka Osvětimi se ale oddily Rudé armády dostaly už v létě roku 1944. Tehdy také začali Němci s první fází likvidace tábora¹⁵¹.

Květen 1945 v pražských ulicích byl patrně nejhorším zážitkem Pittrova života. Svědčí o tom následující slova:

„Byl jsem v prvních dnech revolučních očitým svědkem upálení jednoho Němce a jedné Němkyně. První byl německý voják, podle uniformy příslušník Volksšturmu, tedy nikoli SS. Byla na něho v okolí Prašné brány uspořádána honička, pak byl tloučen, ale ještě živý pověšen za nohy na stožár na náměstí Republiky, pod jeho hlavou rozdělán menší oheň a on pomalu upékán. Pak lidé jeho tělo rozsápali a na ně plivali. Zasáhnout jsem nikterak nemohl, protože byl bych sám utlučen. V jiném případě jsem viděl lidi do krvava tlouci deseti- až dvanáctileté chlapce, kteří u pomníku svatého Václava odklízovali barikády. Zatímco je lidé řezali přes nahá záda, museli odnášet dlažební kameny. Na Poříčí proti Ymce procházely Němky, mladé i stařeny, se zdviženýma rukama kordonem

¹⁵⁰ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné*. Praha: MiliDu, 1992. str. 107.

¹⁵¹ PASÁK, Tomáš. *Pitter Přemysl život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. str. 61.

lidí, kteří do nich mlátili latěmi a býkovci.“¹⁵²

Tehdy se poprvé Pitter přiznal, že se mu nechtělo žít. Až dosud si mohl připadat jako člověk žijící sice ve světě plném katastrofálních mravních otřesů. Avšak neztrácel naději a doufal, že přese všechno existuje vývoj od obtížnějšího života k prostšímu, od minima možností, jak důstojně prožít život, k jejich stále většímu počtu. Pitter odsuzoval poválečné násilí na německém obyvatelstvu a kritizoval nelidské zacházení s Němci v internačních táborech. Ukázalo se, že jen malé procento internovaných byli aktivními nacisty. Pitter žádal ve své důvěrné zprávě, aby ve smyslu prohlášení ministerského předsedy byli v táborech ponecháni jen ti Němci, kteří byli skutečně činnými členy Hitlerovy strany. Většina internovaných by mohla být vyslýchána na svobodě, což by zmírnilo ubytovací a stravovací problémy.

V letech okupace 1939-1945¹⁵³ byl Pitter ředitelem Milíčova domu v Praze na Žižkově. Milíčův dům měl sociální poslání, které se již před Mnichovem 1938 přeměnilo v poslání politické. V jeho zotavovně Mýto u Rokycan byly již v roce 1938 soustředěny některé německé děti, které s rodiči emigrovaly z nacistického Německa. V době okupace trávily zase prázdniny se žižkovskými dětmi také děti ze židovských rodin, a to až do doby, než byly s rodiči soustředěny do transportu. Ještě před koncem okupace uzrála v okruhu přátel Pittra myšlenka, která měla vysoce humánní poslání: poválečná pomoc židovským a německým dětem, které přežily koncentrační tábory. Okruh účastníků jednání byl široký. Ve výboru křesťanské pomoci židovským a německým dětem byli František Cochlár, vikář církve československé, Hana Fraňková, bývalá ředitelka YMCA, Rudolf Hovádek, farář církve československé, Ferdinand Krch, redaktor časopisu Červeného kříže a pedagog, Jan Kučera, farář Československé církve evangelické, Jaroslav Sochor, farář a tajemník synodní rady Československé církve evangelické, MUDr. Josef Bedřich Šimáně, předseda pražské župy Kostnické jednoty, Václav Velkoborský, ředitel YMCA.

Po revoluce roku 1945 obdržel Pitter od zdravotně sociální komise České národní rady plnou moc pro realizaci tohoto úkolu a k zajištění vhodných objektů. Toto zplnomocnění potvrdil Pittrovi také Zemský národní výbor jako nástupnická organizace České národní rady. Přístup do mnohých táborů odhalil strašlivé poměry, které jen málo Čechům byly známy. Pitter stále více přemýšlel o tom, jak hned pomoci německým a židovským dětem z koncentračních táborů, jakým způsobem je dopravit zpět do Čech a poskytnout jim zotavení. Věřil tehdy, že se vrátí i mnoho z těch židovských dětí, které chodily do Milíčova domu nebo se zotavovaly v Mýtě předtím, než musely s rodiči odejít na

¹⁵²KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 189.

¹⁵³MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Moravy*. Praha: Karolinum, 2002. str. 25.

transport.

Dne 15. května 1945 zajistil Pitter pro tyto účely zámky barona Ringhoffera v Olešovicích, Kamenici a ve Štíříně v tehdejším jílovském okresu a zámek prof. MUDr. Knause v Lojovicích u Velkých Popovic¹⁵⁴. Do akce „zámky“ přibral jak židovské tak i německé děti z těchto táborů, které byly po krátké době internace v zuboženém stavu. Byli to dorůstající chlapci a dívky, kteří vydržely peklo Belsenu, Mauthausenu, Dachau, Buchenwaldu, Ravensbrucku a jiných míst hrůzy.

Nejbližším spolupracovníkem Pittra byl architekt Zdeněk Teichman, který byl jmenován jeho zástupcem. Jeho obětavou spolupracovnicí byla Olga Fierzová, bez jejíž pomoci by nemohl Pitter uskutečnit tak velkolepé dílo.

Děti z pracovních táborů se brzy cítily v zámcích jako doma, zvláště dívky. Ty byly okamžitě ochotny pomáhat v kuchyni a u menších dětí. Vychovatelé se nestarali jen o jejich vnější blaho, ale snažili se jim nahradit vše krásné, oč byly v minulých letech ošizeny. Když Pitter shromáždil větší děti ze všech zámků do Štířína ke sněmu, každé jeho slovo zapadlo do otevřených dětských srdcí. Před nimi stál člověk bez předsudků, dal jim nahlédnout do svého nitra. Přemysl se nesnažil, aby v něm viděli křesťana, věděl, že je křesťanství zradilo. Spatřovali v něm člověka, který uskutečnil učení posledního proroka jejich vlastního národa. Jak zaregistrovalo dítě Marianne z Velstfálska, když poznala Přemysla:

„Když jsem našeho milého strýčka Přemysla poznala, bylo mi patnáct let. Přišla jsem vyhledová z internačního tábora do dětského domova v Kamenici. Tehdy jsem byla již asi dva roky křesťankou. Vzor tomu se mi ještě nepodařilo vymanit se úplně z nacionálně-socialistické výchovy. Během tří měsíců internace – oddělena od všech příbuzných – poznala jsem sice Boha velice zřejmě, ale co mi ještě chybělo, byla důslednost, s níž bych tuto skutečnost uplatnila v jednání se svými bližními.

Vyrostli jsme v nacistickém režimu s mnohými falešnými představami. Všechny národy byly méněcenné proti árijské německé rase. Neměli jsme také příležitost tyto méněcenné lidi blíže poznat a udělat si vlastní úsudek.

To první, co mně u strýčka Přemysla udivilo, bylo jeho jednání s německými dětmi. Byly to vlastně děti jeho nepřátel, a on s nimi zacházel tak láskyplně jako s dětmi svých českých krajanů a s židovskými dětmi, které přece pod Němci nevysslovně trpěly. Dokonce skupina velkých německých chlapců z Terezína, z nichž skoro všichni byli ještě v duchu nadšenými hitlerčičky, pocítila jeho

¹⁵⁴ KOHN, Pavel. *Můj život nepatří mně*. Čtení o Přemyslu Pittrovi. Praha: Kalich, 1995. str. 61.

*láskyplnou náklonnost. Pouze tato láska chlapce proměnila. Vzpomínám si, jak někdo, nevím už bohužel kdo, mluvil se strýčkem Přemyslem o těchto chlapcích. Byla jsem svědkem toho, jak dotyčný strýčkovi radil: „Jen povězte těm chlapcům, jaké hanebnosti Němci páchali. Vypravujte jim, čeho jste byl svědkem, když jste přišel pro židovské děti do koncentračního tábora!“ Strýčkovu odpověď nikdy nezapomenu: „Ne, to neudělám. Nevěřím, že bych někoho polepšil tím, že mu budu vykládat o zlu. Lidé se mohou polepšit jen tím, když jim ukážeme dobro.“ Tak jsem se naučila vážit si lidí nejen jiných národností, ale i jiného přesvědčení“.*¹⁵⁵

Je zřejmé, že nacistická okupace byla nejtěžším obdobím ve vývoji českého národa.¹⁵⁶ Nacisté plánovali germanizaci českého prostoru a lidí. Rozsáhlé zatykáni, popravy a internace ve vyhlazovacích koncentračních táborech, totální decimace českého národa byly jen průvodním jevem nacistické diktatury nad českým národem. Zvěrstva, která byla páchána nacisty za druhé světové války a okupace, jejichž společným jmenovatelem byl A. Hitler, se nemohly nepromítnout do poválečného vývoje. Ne všichni čeští občané podlehlí psychóze doby, kdy se stal princip kolektivní viny principem odplaty, která postihla i děti, jež neměly s válkou nic společného. Pitter byl osobností, která byla výrazem humanismu. Mezi Pitterovy spolupracovníky patřili: Zdeněk Teichman¹⁵⁷, Stanislav Růžička, Libuše Růžičková, Otylie Durrová, Vojtěch Trnka, MUDr. Emil Vogel, dr. Ladislav Šťastný, Dobruše Štěpánková, Marie Štěrbová, Vlasta Dobiášová, Jarmila Šichová, Eva Tačíková, Božena Štrupová, Ema Svatáková, Věra Bémová a další.

Pro Pittra a jeho spolupracovníky nastala náročná práce. Zámky ve Štíříně a v Kamenici byly vyloupeny ruskými vojáky a vzácný nábytek a umělecké předměty byly roztřískány. Přes všechny těžkosti se podařil velký čin. 22. května 1945 přivezl z Terezína dva a dvacet židovských dětí ve stáří od dvou až do šestnácti let. O dva měsíce později odvezl v nákladních autech a autobusech označených Čs. červeným křížem z internačního tábora z Raisovy školy na Vinohradech a dále z obdobného tábora, který se nacházel v pražské YMCA, celkem padesát šest německých dětí a tři matky.

Dne 23. července 1945 prohlédl spolu se zástupkyní Svazu české mládeže paní Kadlecovou a se svojí nejbližší spolupracovnicí Olgou Fierzovou devět z dvaceti pěti internačních táborů Velké Prahy. Počet internačních Němců v Praze byl osm tisíc devět set čtyřicet jedna, z toho bylo tisíc čtyři sta dvacet šest dětí ve věku do čtrnácti let. Nejhorší podmínky zjistil Pitter v internačním táboře na Strahově, kde leželi pohromadě starci, těžce nemocní, těhotné ženy a děti na holé zemi, na

¹⁵⁵ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné*. Praha: Forkus, 1992. str. 108.

¹⁵⁶ STUHLÝ, H; KOUBKOVÁ, B. 1948 – rok vzpomínání. Praha: Komenium, 1948. str. 15.

¹⁵⁷ PASÁK, Tomáš. *Pitter Přemysl život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. str. 62.

schodech v ochozu, které byl ze tří stran otevřen. Hygienická opatření a léčebné prostředky nebyly.¹⁵⁸

Podobná situace byla i v jiných pražských internačních táborech jako na Hagiboru, v Ruzyni, Hloubětíně. Pittrovi se podařilo vytvořit novou delegaci, a to na popud manželky pražského primátora Václav Vacka, ve které byl tajemníkem předsedy Zemského národního výboru Gustav Spurný, dále kpt. Pokorný a dr. Glanz z ministerstva vnitra. Všichni se přesvědčili o nelidském zacházení s Němci. Kpt. Pokorný na návrh Pitttra nařídil okamžitou likvidaci tábora.

Dne 26. července 1945 byla tak na zámky v Lojovicích zahájena humanitární akce, která byla rozsáhlejší než akce původně zamýšlená, čili poválečná pomoc pro děti z koncentračních táborů. Během dvou let našlo totiž v těchto střediscích záchranu, pomoc a ochranu přes čtyři sta německých dětí. V září 1945 bylo již v Lojovicích padesát německých dětí a v Kamenici sto dětí.

V Olešovicích byl takzvaný lékařský dům pro nejmenší německé děti.¹⁵⁹ Vzhledem k rozšiřujícímu se záměru, umocněnému převzetím padesáti batolat, byl převzat do správy i bývalý hotel Bellevue v Ládví.

Počátkem ledna 1946 se Pitter vydal na první poválečnou zahraniční cestu za kvakerským a křesťanskými přáteli do Londýna. Hlavním účelem cesty bylo dohodnout s britským Červeným křížem převzetí asi deseti tisíc německých dětí a matek a jejich umístění v britské okupační zóně. Byla to pro něho velmi obtížná role, přesto Pitter dokázal jasně vyjádřit, že jeho vlastní „zámecká“ politika nebyla svou podstatou míněná jako součást odsunových opatření a že nesměřovala na prvním místě k hladšímu odsunu. Byla to alternativa vůči odsunu jako takovému. Chtěl tak dokázat, že jen malé procento internovaných byli aktivními nacisty. Mezitím dohodl hospodářskou pomoc Rady britských společností pro pomoc Evropě. Jednal se zástupci Mezinárodního Červeného kříže v Ženevě, vedl rozhovory o pomoci dětem v Curychu a v Bernu. Podařilo se mu, že několik transportů německých matek a dětí odjelo do Bavorska, kde je převzal tamní Červený kříž.

Pitter byl rovněž členem sociální komise Zemského národního výboru v Praze. Z titulu své funkce mohl navštěvovat a kontrolovat internační tábory. Jeho činnost se setkávala s nepochopením předsedy tohoto orgánu Kopřivy, dále Práva lidu, Hlasu osvobozených politických vězňů a Rudého práva. O nelidském zacházení v českých internačních táborech podával totiž písemné zprávy a požadoval nápravu.

¹⁵⁸ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné*. Praha: Milidu, 1992. str. 17.

¹⁵⁹ Tamtéž, str. 28.

Zprávy, které získal Pitter z internačních táborů, byly otřesné: od špatných hygienických podmínek přes hlad, kdy v internačním táboře v Roudnici byla dávka pouze dvanáct dkg chleba denně, až po fyzické týrání, mnohonásobná znásilnění žen, včetně matek i dvanáctiletých děvčat. Do dětského domova v Lojovicích přivezl Pitter dvanáctiletou dívku, která byla Rusy znásilněná a ležela v horečce s pohlavní chorobou. Měl zprávu dokonce o ubití. Někteří lidé nemohli pochopit, že se Pitter stavěl do pozice proti násilnostem.

Situace v zámcích a v Milíčově domě se zhoršovala.¹⁶⁰ Pitter byl za své aktivity mnohými Čechy kritizován. Ministerstvo vnitra také s Pittrovým názorem nesouhlasilo a žádalo, aby byl Pitter pro „přátelství k Němcům“ ze Zemského národního výboru vyloučen. Z tohoto důvodu byl také panem Kopřivou zbaven funkce. Národní výbor odňal Pittrovi veškerou pravomoc a převzal zámecké domovy do správy ministerstva sociální péče. Nicméně Pitter se nedal zastrašit. Kruh jeho věrných přátel obětavě pokračoval v péči o děti. Zůstala mu však možnost pečovat o dětské ústavy, o děti a matky z internačních táborů a jejich ubytování v domovech, které nebyly ve sféře Zemského národního výboru, ale ministerstva ochrany práce a sociální péče. Toto ministerstvo v čele s Janem Šoltészem a dále pak ministerští úředníci Stanislav Kohout a Ladislav Šťastný byli Pitterovi v jeho humánním úsilí nápomocni.

Německé děti, které se prostřednictvím ministerstva sociální péče a hlavně Ústřední péče o mládež dostávaly z internačních táborů, nebyly pouze v domovech v Olešovicích a Lojovicích, ale také ve Štiříně. V tomto zámku byly od podzimu roku 1945.

Pitter se svými obětavými spolupracovníky uskutečnil zvláště náročnou metodu výchovy a převýchovy. Židovské a německé děti byly vychovávány společně, setkávaly se na vycházkách, v jídelně, ubytování však bylo oddělené. Náročnost výchovy spočívala ve skutečnosti, že starší německé děti prošly výchovou Hitlerjungend, židovské děti měly zase zkušenosti z koncentračních táborů. Výchova se tak proplétala se životní zkušeností z německých koncentračních a českých internačních táborů. Jeden z internačních táborů, kde byly německé děti, byla též malá pevnost Terezín.

Akcí „zámky“¹⁶¹ celkově prošlo během dvou let osm set deset dětí, z toho čtyři sta sedm jich bylo z koncentračních táborů, z nich polovina německé děti a zbytek dětí židovské a české národnosti. Pátrání po zmizelých a ztracených dětech se soustředilo do Milíčova domu. Do jara 1947 se na Pittera obrátili němečtí rodiče a instituce s celkem třemi stovkami dotazů a žádostí o pomoc.

¹⁶⁰KOHN, Pavel. Čtení o Přemyslu Pittrovi. *Můj život nepatří mně*. Praha: Kalich, 1995. str. 64.

¹⁶¹FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992.

Pittrovi se úspěšně povedlo děti s jejich rodiče spojit, nebo aspoň získat a nahlásit důležitou stopu. Pitter spolupracoval s německými pátrajícími službami až do roku 1950.¹⁶²

Po skončení náročné akce „zámky“ v dubnu 1947 se Pitter, Olga Fierzová a jeho spolupracovníci začali opět soustřeďovat na práci v Milíčově domě. Situace v Československu už nebyla taková, aby umožnila položit základ dlouhodobé práce. Jedna katastrofa skončila, ale k další se schylovalo. Úřady nepovolily plánované aktivity doplňující činnost Milíčova domu, např. kolej jako vzdělávací ústav pro mladistvé.

V prosinci 1949 byl Milíčův dům úředně zařazen mezi nově vznikající městské družiny. Práce v něm byla nadále financována z prostředků Spolku přátel mládeže, jejímž předsedou byl Ferdinand Krch.

V roce 1950 Přemysl Pitter složil maturitu na vyšší odborné sociálně – zdravotní škole. 1. září téhož roku spolu s ostatními, kteří pracovali v Milíčově domě, podal žádost na Ústřední národní výbor hlavního města Prahy, aby byl převzat jako učitel pro školní družiny mládeže.

Pittrova situace se velmi zkomplikovala, když se úředníci o Milíčův dům začali znovu zajímat. Hrozilo, že nově dosažený národní správce zničí v Milíčově domě to, co s úsilím vybudoval Pitter. Přemysl pochopil, že jediná naděje na záchranu zbývá, pokud se mu na straně úřadu podaří najít vlivného, loajálního přímluvce. V prosinci 1950 převzal Národní výbor Milíčův dům do svého vlastnictví. Byl jmenován nový správce Milíčova domu JUDr. Vladimír Vaňous. V březnu 1951 zakázal církevní tajemník Přemyslovi Pittrovi jakékoliv proslovy v Milíčově domě. 7. dubna se na základě udání konala v Milíčově domě policejní prohlídka. Odvezli rozmnožovací stroj, zásobu papíru a bedny s materiálem, který tam zanechala švýcarská skupina Civil Service po své službě v roce 1946 – 1947. Následně byl Pitter z funkce ředitele odvolán. Přesto požádal Národní výbor, aby směl v Milíčově domě zůstat alespoň jako vychovatel. Bylo mu vyhověno, za podmínky, že se ze své kanceláři v Milíčově domě bude muset úplně vystěhovat a postoupit prověrku před kádrovou komisí. Pittrovy nic jiného nezbývalo, než Národnímu výboru vyhovět.

Všichni zaměstnanci Milíčova domu dostali za úkol vstoupit do odborového hnutí. Nový režim udělal z Milíčova domu běžnou školní družinu, kde byly přijaty děti všech pracujících matek. Bylo však nařízeno, že do Milíčova domu musely být přijaty děti podle bydliště a zaměstnanosti matek, a ne podle sociální potřeby, jak tomu bylo dřív. Do Milíčova domu bylo přijato 160 dětí. Výchovné působení na děti tím bylo velmi omezeno. Kapacita měla být sto sedmdesát pět dětí

¹⁶²KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. str. 214-215.

denně, dům byl otevřen od sedmi ráno až do šesti večer, aby tam i ta nejposlednější zaměstnaná matka mohla odložit své dítě. Děti byly rozděleny do tříd jako ve škole a podle sovětského vzoru tvořily kroužky, např. výtvarnický, společenských her atd. Pitter nesměl rozhodovat o přijetí dětí ani o případném vyloučení, ani už nesměl vykonávat vychovatelskou práci, ztratil pravomoc v Milíčově domě. Přibližně tisíc devět set osob přispívalo na provoz pravidelnou částkou nejméně pěti korun měsíčně. Systém financování byl vázán na zakladatele tohoto domu, proto komunisté nechtěli riskovat, aby od tohoto zdroje peněz zůstali odstavení, ale netrvalo to dlouho.

11. dubna 1951 se Pitter s Milíčovým domem oficiálně rozloučil, byl zbaven všech funkcí a pod hrozbou vězení emigroval do zahraničí. Dětem oznámil svůj odchod na zdravotní dovolenou, rozloučil se s nimi společným zpěvem písně „Kdo za pravdu hoří“¹⁶³. Promluvil po dlouhé době na náboženské téma, za což ho novopečená ředitelka z budovy vyhodila.

Po odchodu Pittra do emigrace sloužil Milíčův dům po dobu asi 15 let jako celotýdenní družina pro mládež a jako internát základní školy. Pittrova zásluha byla, že u poválečných dětí změnil jejich život k lepšímu, a probudil v nich touhu usmíření. Přes veškerou péči, kterou dětem věnoval, byl stále přesvědčen, bude-li výchova dítěte dobrá, bude dobrý i dospělý člověk a v důsledku toho celá společnost. Výchova dítěte byla podle něj základem všeho.¹⁶⁴

4.1 Druhý život Milíčova domu

Provoz Milíčova domu jako běžná družina byl nadále využíván. Od roku 1953 budova sloužila jako celotýdenní družina pro mládež. V roce 1976 v ní sídlila mateřská škola, která v roce 2001 převzala čestný název Mateřská škola Milíčův dům.¹⁶⁵ Dnešní Mateřská škola Milíčův dům vychází z myšlenek Pittra jako například tolerance, příkladný vztah k dětem, úcta k individualitě každého dítěte. Z příkladu Milíčova domu můžeme čerpat inspiraci pro současnost. V současné době se k odkazu Pittra a Milíčova domu hlásí nejen Mateřská škola Milíčův dům, ale i další zařízení, která se věnují sociálně ohroženým dětem a jejich rodinám. Mezi ně patří Středisko Milíčův dům v Jaroměři, které existuje 18 let – od roku 1992, působí jako nízko prahové zařízení pro děti a mládež ve věku od 6 do 21 let v Jaroměři. Jeho zřizovatelem je Diakonie Československé církve evangelické.

Posláním tohoto střediska je usilovat o pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže, které se ocitají v nepříznivé životní situaci, poskytnout prostor, informace, odbornou pomoc a podporu. Dále

¹⁶³PASÁK, Tomáš. *Pitter Přemysl život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997.

¹⁶⁴Srov. PASÁK, Tomáš. *K počtě Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. str. 23.

¹⁶⁵ŠPACHTA, Lioš. *Milíčův dům* [online]. C2008. [cit. 15. 4. 2010]. Dostupné z: [www<www.milucuvdum.cz>](http://www.milucuvdum.cz)

snaha předcházet sociálnímu vyloučení dětí a mládeže. Hlavním cílem je vytvořit bezpečné prostředí pro využití volného času dětí a mládeže, podporovat jejich zapojení do života místní komunity a zlepšovat školní prospěch dětí.

V roce 1990 vzniklo první občanské sdružení, takzvané Dětské centrum se sídlem v Olomouci. Tento dům zajišťuje pro postižené s více vadami, komplexní péči, nejen zdravotní, ale i výchovnou a sociální, při zachování úzkého kontaktu s rodinou.

V roce 1993 se otevřela církevní základní škola a mateřská škola Přemysla Pittra v Ostravě, kterou navštěvuje 99% romských dětí. Vznikla jako soukromá škola z projektu Charity Ostrava na pomoc sociálně potřebným a otevřela se jak romským tak neromským dětem. Při škole působilo dočasně komunitní centrum Čercheň podporované občanským sdružením Jekhetane, jehož členové byli zaměstnanci školy. Nyní škole pomáhá občanské sdružení ŠES – T¹⁶⁶, které se zaměřuje na integrační aktivity ve prospěch žáků.

V roce 2003 vznikl azylový dům Přemysla Pittra v Praze 6¹⁶⁷. Posláním sociální služby Azylového domu je poskytnutí neutrálního a bezpečného zázemí dítěti v akutní nebo dlouhodobě nepříznivé osobní či rodinné situaci, se snahou o návrat dítěte do ošetřeného a stabilního prostředí domova. Poskytuje dětem útočiště tvořené profesionálním týmem a zároveň ambulantní setkávání s rodiči za účelem ošetřit rodinu tak, aby se dítě mohlo do své původní rodiny vrátit, cítit se v ní bezpečně. Zařízení je s nepřetržitým provozem pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Poskytuje komplexní profesionální služby rodinám v krizi. Azylový dům zřizuje a provozuje občanské sdružení Dům tří přání.

¹⁶⁶ Škola etnicky smíšené Tolerance

¹⁶⁷FALTUSOVÁ, Magdaléna. *Milíčův dům Přemysla Pittra – příklad česko-německo-židovského soužití*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2008 str. 45.

5. Závěr

Na závěr bych shrnula Přemysla Pittra nadlidskou práci, kterou prokázal potřebným lidem. Jedna z jeho hlavních zásluh byla vybudování Milíčova domu, které mělo pomoci řešit dlouhodobě tíživou situaci dětí z ulice a jejich mimoškolní výchovu po druhé světové válce. Milíčův dům jim zůstal všem otevřen sociálně postiženým dětem v době hospodářské krize. V době nacismu se věnoval židovským dětem, jejichž život byl ohrožen. Po válce pomáhal dětem, které se vrátily z koncentračních táborů a těm, které spolu s nimi byly internovány, poněvadž byly německé národnosti. Milíčův dům bychom mohli označit za jeden ze symbolů česko-německo-židovského soužití ve třicátých a čtyřicátých letech dvacátého století.

Další jeho nesnadná organizační činnost byla akce „zámky“, která je příkladem, co dokáže Pitter a jeho spolupracovníci, kteří nabídli své tam, kde to bylo potřeba, tedy zvláště ubohým dětem, postiženým válkou.

Pitter svým celým životem při své nepřizpůsobivosti daným poměrům, obecnému mínění a módám stavěl hráz nenávisti, pomluvám, lžím, bořil sociální a rasové hradby mezi lidmi a národnostmi. Toho dosáhl právě tím, že jednal a myslel jinak, a všechno své jednání a myšlení nepodřizoval svému prospěchu, ale jedině pravdě evangelia a poslušnosti Bohu, který ho zavolał na tuto cestu odboje proti násilí a služby všem nepotřebným.

Pěvně věřím, že Pittrova neohrožená a účinná služba, jeho přednášky a publikace budou inspirovat jak současnou, tak i další generace.

6. Seznam použitých zdrojů

Prameny

Díla Přemysla Pittera v originále a překladech

PITTER, Přemysl. *Chelčický, Tolstoj, Masaryk*. Praha: Helios, 1930.

PITTER, Přemysl. *Pacifismus a obrana*. Praha: Sbratření, 1931.

PITTER, Přemysl. *Dobrodružná ruka. Vahú*. Brno: L. Marek, 2005. ISBN 80-86263-09-6-X.

PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Praha: Kalich, 1995. ISBN 80-7017-840-X.

PITTER, Přemysl. *Na předělu věků*. Praha: Kruh přátel duchovní obrody, 1959.

PITTER, Přemysl. *Ve jménu zvířete*. Praha: Hnutí pro křesťanský komunism, 1928.

PITTER, Přemysl. Sbratření 1924 –25. č. 1 . Praha: Kruh přátel duchovní obrody, 1924.

PITTER, Přemysl. *Hovory s pisateli*. č. 3. Praha: Kruh přátel duchovní obrody, 1959.

PITTER, Přemysl. *Schuld und Sühne*. München : Büro der Katholischen Exiljugend für Mitteleuropa, 1965.

PITTER, Přemysl. *550 let od mučednické smrti Husovy a 50 let od zahájení Masarykova boje za osvobození Čechů a Slováků : A co my dnes?* Curych: Svaz čs. spolků ve Švýcarsku, 1965.

PITTER, Přemysl. *Geistige Revolution im Herzen Europas*. Curych: Rotapfel-Verlag, 1968.

PITTER, Přemysl. *Unter dem Rad der Geschichte*. Curych: Rotapfel, 1970.

PITTER, Přemysl. *Slovo Boží dětem*. Brno : Joža Jícha, 1947.

PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy (Geistige Revolution im Herzen Europas)*, Zürich: Konfrontation Verlag, 1974.

Ostatní vydané a přeložené prameny

BIBLE. *Jozue 24,15*. Ekumunický překlad. Praha: Česká katolická charita, 1985.

COMENIUS, Jan Amos. *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica*. 1. vyd. Praha: Academia, 1966. První kompletní latinská edice, předloha pro úplný český překlad. (latinsky).

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1992.

(565 + 501 + 595 s.) První úplný český překlad. ISBN 80-205-0224.

MASARYK, T. G. *Budoucí Čechy*. Praha: Otto Girgal, 1923.

MASARYK, T. G. *Cesta demokracie II*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 2007. ISBN. 978-80-86495-43-9.

MASARYK, T. G. *Cesta demokracie III*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 1994. ISBN. 80-901478-4-4.

MASARYK, T. G. *Cesta demokracie IV* Praha: Ústav T. G. Masaryka, 1997. ISBN. 80-901971-8-3.

ŠIMEK, Eduard. *Výzvy a úvahy. Výběr z článků Přemysla Pitttera Sbratření 1924-1941*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2009. ISBN 978-80-86935-11-9.

Odborná literatura

BEZDĚK, MUDr. Ctibor. *Vegetarism – pro a proti*. Praha: Hnutí pro křesťanský komunismus v Československu, 1928.

BULGAKOV, Valentin. *Jak umírali za víru*. Enfield: Internacionála odpůrců válečné služby, 1929.

EMMERT, František. *1918 Vznik ČSR*. Brno: Computer Press, a. s., 2008. ISBN. 978-80-251-2283-9.

FALTUSOVÁ, Magdaléna. *Milíčův dům Přemysla Pitttra – příklad česko-německo-židovského soužití*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2008. ISBN. 978-80-86879-16-1.

FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby povalečné*. Praha: Milidu, 1992. ISBN. 80-86263-09-6.

FIERZOVÁ, Olga. *Naše zahrada. Zpravodaj*. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1936.

FIERZOVÁ, Olga. *Něci o rozvrhu práce a vnitřní organizaci v Milíčově domě. Zpravodaj*. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1937.

ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, 1987.

HOŘEC, Petr; SWIDZINSKI, František. *Almanach našeho vojska. Desáté výročí osvobození naší vlasti sovětskou armádou 1945 – 1955*. Praha: Naše vojsko, 1955.

HOŘEC, Jaromír. *Z válečných vzpomínek sovětských vojáků na společném boje s Českoslováky. Bojová družba*. Praha: Naše vojsko, 1960.

IBING, A. J. *Daniel: legendární děj*. Praha: Vaněk a Votava, 1920.

IVANOV, Miroslav. *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákovy*. Praha: Xyz, 2008. ISBN. 978-80-7388-035-4.

KOHN, Pavel. *Čtení o Přemyslu Pittrovi. Můj život nepatří mně*. Praha: Kalich, 1995. ISBN 80-7017-852-3.

- KOHN, Pavel. Židovské děti z poválečné akce “zámky” vzpomínají. *Kolik nadějí má smrt*. Brno: L. Marek, 2000. ISBN. 80-86263-09-6.
- KOHN, Pavel. Olga Fierzová život ve stínu. *Hovory*. č. 3. Praha: Oliva, 1995. ISBN. 80-85942-25-9
- KOŇÁK, Miloslav: *Milíč z Kroměříže*, Praha, 1975.
- KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu*. Praha: Paseka, 2009. ISBN. 978-80-7185-971-0.
- KUKLÍK, Jan. *Vznik Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci v letech 1939 – 1940*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN. 80-7184-138-2.
- KUKLÍK, J., NĚMEČEK, J., NOVÁČKOVÁ, H., *Od rozpadu Česko – Slovenska do uznání československé prozatímní vlády 1939 – 1940*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN. 80-224-0795-X.
- KYNDROVÁ, Dana. *1945 – osvobození – 1968 okupace*. Praha: Kant a Pražský dům fotografie, 2006. ISBN. 978-80-86970-70-7.
- LOWENSTEIN, Shimona. *Emanuel Rádl Philosoph und Moralist 1873 – 1942*. Frankfurt: Peter Lang, 1995. ISBN. 3-631-47693-0.
- LOUTKOTKA, PhDr. Jiří; PhDr. GÁBA, Antonín. *30. výročí osvobodění Československa sovietskou armádou*. Bratislava: Ústřední výbor Zvazu družstevných rolníkův SSR, 1975.
- MATOUŠ, Miroslav. *Zvláštní člověk Přemysl Pitter*. Praha: Bonaventura, 2001. ISBN 80-85197-26-X.
- MARŠÁLEK, Pavel. *Protektorát Čechy a Moravy*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN. 80-246-0302-0.
- OPAT, Jaroslav. *Evropa dvacátého století v optice Masarykovy filozofie dějin*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, o. p. s., 2007. ISBN. 978-80-86142-28-9.
- PAUZA, Miroslav. (K problematice myšlení a působení T. G. Masaryka). *Rozum a víra*. Praha: Filozofický ústav Československé akademie věd, 1991. ISBN. 80-7007-021-8.
- PASÁK, Tomáš. *Pitter Přemysl život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. ISBN 978-80-7185-971-0.
- PASÁK, Tomáš. *Život Přemysla Pittra*. Praha: Paseka, 1995. ISBN. 80-7185-137-X.
- PASÁK, Tomáš. *K počtě Přemysla Pittra*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1995. ISBN. 80-901461-3-9.
- PROCHÁZKA, Ivan. Dunkerque. *Válečný deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 – květen 1945)*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2006. ISBN. 80-903446-0-7.
- RÁDL, Emanuel. *Náboženství a politika*. Praha : J. Vetešník, 1921.
- RÁDL, Emanuel. *Dějiny vývojových teorií*. Praha : Nákladem akademické YMCA, 1928.
- RÁDL, Emanuel. *Reverze pokrokových ideálů v národní škole*. Praha : Nákladem akademické YMCA, 1928.
- RÁDL, Emanuel. *Válka Čechů s Němci*. Praha : Melantrich, 1993. ISBN. 80-902304-8-2.
- SBORNÍK REFERÁTŮ. *Přemysl Pitter život a dílo*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1994. ISBN. 80-901461-1-2.

ŠTĚPÁN, Jan. Jan Milíč Lochman a české exilový trojlístek ve Švýcarsku. *Hovory* č. 10, Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2004. str. 57. ISBN. 80-85942-25-10.

STUHLÝ, H., KOUBKOVÁ, B. *1948 – rok vzpomínání*. Praha: Komenium, 1948.

ŠIMEK, Eduard. Výzvy a úvahy. *Výběr z článků Přemysla Pittera Sbratření 1924-1941*. Praha: Pedagogické muzeum J.A.Komenského, 2009. ISBN 978-80-86935-11-9.

ŠIMSOVÁ, Milena, ŠTĚPÁN, Jan. *Nad vřavou nenávisti*. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-7017-972-4.

Ostatní literatura

REMARQUE, E, M. *Na západní frontě klid*. Praha: Odeon, 1973.

TOLSTOJ, Lev Nikolajevič. *Povídky pro lid*. Praha: Otto, 1903.

Elektronické zdroje

ŠPACHTA, Lioš. *Milíčův dům* [online]. C2008. [cit. 15.4.2010] .Dostupné z:

www<www.milucvdum.cz>

BOOMERANG & LOMBARD. *Dům tří přání* [online]. C2007. [cit. 20.6.2010]. Dostupné z:

www<www.dumtriprani.cz>

Summary

In the first part of my bachelor's work I am dealing with the time background of the first World War in ČSR. It is described the activity of Přemysl Pitter, the founder of the Milíč's House in Prague. Further is discussed the origin of Czechoslovakia and the first president T. G. Masaryk. The Second World War has brought the liberation and the beginning of the Communism party and the totalitarian regime in ČSR. At the end Přemysl Pitter is gone to the abroad and his death.

In the second part I am dealing with the thoughts background. I am discussing his opinion about the violence, toleration and pacifism. I am showing his attitude to the religion and his interest for the Czech history in the publication "The spiritual revolution in the heart of Europe".

The third part is containing the life and the work of Přemysl Pitter. The life of Pitter has interfered with the affairs and thoughts of the stream of the 20th century. Admirable has been Pitter's work for the children. He has insured the building and service of the social pedagogical device of Milíč's House in the Žižkov's Prague in the 30th years of the 20th century. He has offered the care and help to the Jewish and Germain children who have suffered by the past War. Further I am dealing with the beginning of Communism in February 1948. So the Pitter's activity was gradually restricted. Pitter has emigrated in years 1951. As an acknowledgment of his supports of the suffering and persecuted he has got appreciation and an acknowledgment in Israel, Switzerland and Federal republic of Germany in the 1991.

The last phase is discussing the origin and history of Milíč's House in Žižkov's Prague. This House has called after Jan Milíč of Kroměříž. Social educational facility has intended to help resolve the long – term desperation situation of street children and extracurricular activities. As a result of World War I, many fathers did not return home and mothers had to support the family and did not have time to take care of their children. The activity of Pitter has taken only 18 years but it made an indelible impression on score of children who were influence for the whole life. According to him has been the education the fundamental of all basic things. Pitter has said: if the education of a child would be good then the adult would be a good person.

In the conclusion I has mentioned about the present state of Milíč's House, which is helping the children as a Kindergarten, brining the inspiration for further generations.